

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

**UTVÁŘENÍ AUTORITY UČITELE
NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Radek Cvach

Autor:

Veronika Baboráková

České Budějovice 2012

University of South Bohemia in České Budějovice

Pedagogical faculty

Department of pedagogics and psychology

Shaping the authority to teacher primary school

Graduation theses

Dissertation leader:

Mgr. Radek Cvach

Author:

Veronika Baborakova

České Budějovice 2012

BIBLIOGRAFICKÁ IDENTIFIKACE

Název diplomové práce: Utváření autority učitele na 1. stupni základních škol

Pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie Pedagogické fakulty Jihočeské university v Českých Budějovicích

Jméno a příjmení autora: Veronika Baboráková

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: Mgr. Radek Cvach

Rok obhajoby: 2012

Abstrakt:

Autorita je v dnešní době velmi diskutované téma. Tato diplomová práce se zabývá utvářením autority učitele na 1. stupni ZŠ. Zaměřuje se na autoritu a mapuje myšlenky jednotlivých učitelů a žáků vztahující se k této problematice. Teoretická část diplomové práce seznamuje se základními pojmy, jako jsou autorita, její druhy, zdroje a autorita s výchovou. Dále vysvětluje a popisuje autoritu u profese pedagoga. Dále jeho kompetence, klima školní třídy a kázeň jakožto významné stavební kameny učitelské autority. V praktické části jsou prezentovány výsledky výzkumu. Je zde představen pohled žáků, jak podle nich pedagog nejlépe docílí autority a pohled učitelů, jaké vlastnosti oslabují a posilují právě jejich autoritu. Cílem diplomové práce je zjistit pohledy žáků a učitelů na autoritu pedagoga.

Klíčová slova: autorita, učitel, žák, kázeň, moc, učitelství

BIBLIOGRAPHICAL IDENTIFICATION

Thesis title: Shaping the authority to teacher primary school

Place of work: Department of Pedagogics and Psychology, Pedagogical faculty,
University of South Bohemia

First name and surname of the author: Veronika Baboráková

Field of study: Elementary school teaching

Dissertation leader: Mgr. Radek Cvach

Year of defence: 2012

Abstract:

Authority is highly discussed topic at the present time. This graduation theses is about creating teachers' authority on the 1st degree primary school. It is focused on the authority and mapping the ideas of the particular teachers and pupils regarding this problematic. Theoretical part of the graduation theses is to introduce the basic concepts such as authority, sorts and sources of authority and authority with education. Then it explains and describes pedagogues' profession. Additionally his competences, classes school atmosphere and discipline like a major base ground of the teachers authority. In practical part there are presented results of the research. Here is introduced the view of the pupils how the teacher can get the authority and point of view of the teachers which characteristics' makes their authority weaker or stronger. The goal of the graduation theses is to find out the point of view of pupils and teachers about the teachers authority.

Key words: authority, teacher, pupil, discipline, power, teaching

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Horních Stakorách, 15. června 2012

Veronika Baboráková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, Mgr. Radku Cvachovi, za udělené konzultace a odborné rady při jejím zpracování.

Děkuji vedení a učitelům ze ZŠ Kosmonosy, kteří mi umožnili provést výzkum.

Mé díky patří hlavně mému bratrovi a mým rodičům za trpělivost a podporu během studia.

Horní Stakory, 15. června 2012

Veronika Baboráková

OBSAH

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 AUTORITA A JEJÍ VLIVY.....	11
1.1 Autorita jako pojem.....	11
1.2 Různé pohledy na pojem autority a aspekty s ní související	11
1.2.1 Manipulace	12
1.2.2 Moc	13
1.3 Druhy autority	14
1.3.1 Formální autorita	16
1.3.2 Přirozená autorita (neformální)	16
1.4 Zdroje autority učitele	18
1.5 Kompetence učitele	19
1.5.1 Dílčí složky kompetencí učitelů	20
1.6 Autorita a výchova	22
1.6.1 Respektování pravidel.....	23
1.6.2 Školní řád	24
1.6.3 Vztah mezi autoritou a výchovou.....	25
1.6.4 Výchovné styly.....	26
2 UČITEL VE TŘÍDĚ	28
2.1 Profese učitele	28
2.2 Volba učitelství	29
2.2.1 Učitelství – stresové povolání	30
2.3 Klima školní třídy.....	30
3 KÁZEŇ V SOUVISLOSTI S AUTORITOU UČITELE.....	33
3.1 Pojem kázeň.....	33

3.2	Druhy kázně	34
3.3	Ukázněnost.....	34
3.4	Funkce a podmínky kázně	35
II. PRAKTICKÁ ČÁST		37
4	CÍL VÝZKUMU.....	38
5	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	39
6	POPIS POUŽITÉ METODY.....	40
7	INTERPRETACE A VÝSLEDKY VÝZKUMU	42
7.1	Rozhovory.....	42
7.2	Dotazníky	49
7.2.1	Třída 4. A	49
7.2.2	Třída 4. B	55
7.2.3	Třída 5. A	61
7.2.4	Třída 5. B	67
7.2.5	Celkové shrnutí.....	72
DISKUZE.....		84
ZÁVĚR		86
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		87
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....		90
SEZNAM TABULEK.....		91
SEZNAM GRAFŮ		93
SEZNAM PŘÍLOH.....		95

ÚVOD

Diplomová práce je zaměřena na problematiku autority pedagoga z pohledu učitelů a žáků 1. stupně základních škol. Téma své diplomové práce jsem si zvolila z důvodu, že mě vždy zajímalo, jak dosahují učitelé své autority a čím si ji tvoří. S autoritou se setkáváme už od nízkého věku. První autoritou se pro nás stávají naše rodiče, nebo příbuzní a posléze nepochybně pedagogové. Jedince s přirozenou autoritou chápeme, jako osoby plné zkušeností, které uznáváme a máme k nim respekt. Tito lidé s autoritou nám předávají dovednosti a do našich budoucích životů nás mohou značně ovlivnit. Mohou se pro nás stát velkým vzorem. Tak se tomu stalo i u mě. Do dnes si vážím některých mých pedagogů a ráda se k nim vracím pro radu a zkušenosti. Každý učitel, který získá autoritu, má velké dispozice pro úspěšné vykonávání profese učitele.

Cílem mé práce je zjistit subjektivní pohledy současných žáků a pedagogů 1. stupně ZŠ na utváření autority učitele a udržení kázně ve třídě. Jak podle žáků učitel nejlépe dosáhne autority a co autoritu učitele narušuje. Rovněž mě zajímá pohled učitelů, jaké vlastnosti oslabují a posilují právě jejich autoritu.

V práci se budu dále zabývat druhy autority, autoritou ve spojitosti s kázní a výchovou, osobností učitele a klimatem školní třídy. Objasním také profesi pedagoga a jeho kompetence v souvislosti s utvářením autority.

Smyslem zkoumání je zmapovat vlastnosti učitelů, které ovlivňují utváření pedagoga učitele. Dále vypátrat, jaký učitel je u žáků nejvíce, nebo nejméně oblíbený a zjistit, jak podle žáků pedagog nejlépe docílí autority a co naopak žáci vidí za narušováním učitelovy autority.

Výsledky šetření by mohly pomoci začínajícím učitelům a i pedagogům s praxí pro větší orientaci v dané problematice a v zamyšlení nad svým učitelským působením.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 AUTORITA A JEJÍ VLIVY

1.1 Autorita jako pojem

Poutavá je etymologie tohoto pojmu – latinské „auctor“ znamená a představuje napomahatele, průvodce, rozmnožovatele, podpůrce, vzor, příklad, předchůdce, atd. Latinsky auctoritas znamená například podporu, moc, jistotu, vliv, záruku, spolehlivost, vážnost, rozkaz (Kábrt, 2000).

Když chce někdo mít autoritu, měl by vědět proč. Proč zrovna on by měl být autoritou? Musí samozřejmě autoritu sám uznávat. V dnešní době se učitel bez autority jen těžko obejde a sám by se měl zamyslet nad tím, že bez autority učitelská profese nepůjde snadno. Autoritu učitele je možno získat, ale je i pravděpodobné, že o ni můžeme přijít. Je spojená s vlastnostmi a pravomocemi učitele, dále se vzděláním, postojem učitele k ostatním, odpovědností a „lidskostí“. Ve společnosti je autorita velice důležitá, má speciální funkci a význam. Je možné ji vlastně zařadit mezi vlastnosti nebo rysy člověka. Nositelé a vlastníci autority mají velký vliv na ty, kteří tuto autoritu respektují a váží si jí. S autoritou souvisí moc, řád, pravidla, povinnost, manipulace, strach, pořádek, poslušnost, aj. Určitě by se dalo vyjmenovat daleko více pojmů a významů, ale pro vhled do problematiky autority nám to stačí.

1.2 Různé pohledy na pojem autority a aspekty s ní související

Autorita je pojem, pod nímž si každý člověk představuje něco jiného. Záleží na tom, jak tento pojem cítíme, nebo s čím ho jako takový máme spojený. Co pro nás znamená „autorita“? Nad touto řečnickou otázkou bychom se měli pozastavit. Někoho si více vážíme z pohledu morálních vlastností, jiného na základě odborných znalostí, u dalších respektujeme jejich zkušenosti. Jakmile se řekne autorita, vybaví se mi můj třídní učitel na základní malotřídní škole. Byl to mohutný, vysoký pán, který si dokázal ve třídě zjednat pořádek a klid. Zároveň byl moc hodný a my ho měli rádi. Dále mohou být pro někoho autoritou rodiče. Autorita učitele vyjadřuje určitou konkrétní převahu v oblasti, kterou uznávají a respektují rodiče, žáci i nadřízení.

P. Hartl v Psychologickém slovníku (1993, s. 222) definuje autoritu (vážnost) jako „výraz výjimečného postavení jedince“. Nejčastější rozdělení podle P. Hartla je legitimní autorita (daná normou) a nelegitimní.

Psychologové definují autoritu „jako status osoby ve vztahu mezi dvěma nebo více osobami“ (Herder, 1971, In Střelec, 1998, s. 53).

Kučerová definuje autoritu z pohledu organizačního řádu skupiny, doslova říká: „Autorita je svou podstatou antropologická konstanta, která spoluvytváří pravidla skupinového života, organizační řád skupiny, spolupodmiňuje její biologické přežití, rozvoj jedinců i předávání zkušeností z generace na generaci“ (Kučerová, 1999, s. 73).

Z pohledu sociálního vztahu vymezuje Vališová autoritu takto: „Autorita, obecně vzato, je sociální vztah mezi lidmi, kteří jsou z nějakého důvodu nositeli vážnosti, respektu a úcty, a mezi těmi, kteří jim vážnost osvědčují, respekt a úctu projevují“ (Vališová, 1998, s. 69).

Oproti tomu Kalhous nahlíží na definici autority z pohledu pedagogického prostředí. Podle něho: „Autorita znamená dobrovolné podřízení pravomoci učitele ze strany žáků, rodičů a veřejnosti. Uznání pravomoci může být založeno na respektu k osobě konkrétního učitele (neformální autorita) nebo na respektu k roli, kterou ho společnost pověřila (formální autorita).“ (Kalhous, Obst, 2002, s. 398). O rozdělení autority se dozvíme v další kapitole, kde si vyjasníme dané rozdíly mezi různými druhy autority.

„Autoritu učitele vymezujeme jako neustále se opakující službu“ (Todd, 1962, s. 121).

Přijetí jakékoliv autority znamená zefektivnění práce ve skupině.

1.2.1 Manipulace

Autorita je občas používána k ovlivňování chování ostatních lidí. Někdy se autorita může projevit ve formě manipulace, nebo se využívá k manipulaci. Cílem

manipulátora je nasměrování svého protějšku tam, kde si ho přeje mít. Manipulace má mnoho forem. Můžeme rozeznávat manipulaci fyzickou, fanatickou i vydíráním (pocit viny, úzkost, aj.). Manipulovatelnými, a tedy snadno ovlivnitelnými se stávají především lidé bázlivý, nerozhodní a často nevzdělaní. Významnou složkou, na níž je manipulace založena, je strach. Ovlivňuje rozhodování a jednání. Má za následek lež, úzkost, agresivitu, atd. Ten, kdo umí řídit, kontrolovat a zvládat své emoce, je úspěšnější v dosahu přirozené autority, než ten, který se rozhoduje podle momentálního pocitu. Strach ovlivňuje negativně mezilidské vztahy (Kasíková, Vališová a kol., 1994).

1.2.2 Moc

Moc můžeme vysvětlit jako určitou schopnost osoby docílit toho, co daná osoba chce. Kasíková, Vališová a kol. (1994, s. 54) definují moc takto: „*schopnost jedné osoby docílit zamýšlené účinky na chování nebo city osoby či osob druhých*“. V případě použití vlivu učitele na skupinu žáků, můžeme mluvit o jisté formě moci, která vychází z jeho autority. Moc může být chápána jako kladná a zároveň i záporná hodnota. Velice záleží na tom, jak je používána.

Zmíním zde moc sociální, která je podle Kasíkové, Vališové a kol. (1994) definovaná jako šance se prosadit v sociálním vztahu svou vůlí proti případnému odporu, jako možnost ovlivňovat chování druhých prostřednictvím autority rodičovské, formální, fyzické.

Moc se zakládá na určitých dispozicích, jako je například fyzická síla či rozumové schopnosti. Moc nad ostatními může podle Vališové (2008) být:

- 1) informační – je definována množstvím a kvalitou informací, které má jednatel na víc oproti ostatním;
- 2) legitimní – tato moc vstupuje s pozicí v organizaci, podle dané oficiální role, kterou jednatel v systému zastává;
- 3) vztahová – má podobu obdivu, úcty, sympatií vyvolaných půvabem osobnosti a dalšími vlastnosti jednatelce;

- 4) expertní – dána znalostmi a vzděláním osoby, čímž si tato osoba určuje jisté pravomoci vůči ostatním;
- 5) přenesená – tato moc znamená pravomoc svěřenou jiné osobě;
- 6) donucovací – nutí jednotlivce k danému chování různými donucovacími prostředky.

1.3 Druhy autority

Autorit je více druhů. V rozličných situacích lidé používají různé druhy autorit. Jedna z forem autority je fyzická moc. Jejímu působení se člověk podřizuje z obavy z možného donucení. Výše zmíněnou formou autority – fyzickou mocí - se dále nezabývám, protože zejména ve školním prostředí je nepřijatelné zakládat autoritu na fyzické moci. Je přece spousta jiných možností, jak nabyt autority. Je to například taková forma autority, jejíž působení je neuvědomělé a podřízení je dobrovolné. Některé druhy autority jsou popsány níže.

Autoritu můžeme rozlišovat z pohledu dvou kritérií podle Krykorkové a Váňové (2010):

- 1) sociální kritérium - (autorita formální, neformální, rodičovská, náboženská, skutečná, zdánlivá, ...);
- 2) genetické kritérium – podle tohoto kritéria rozlišujeme autoritu utvářenou (získanou) a přirozenou.

Jinak přistupuje k problematice autority Vališová, která uvádí nejčastěji toto členění autority (1998):

- 1) autorita skutečná – podřízení respektují stanovenou strategii, jsou vstřícní, jejich aktivita je trvalá a soudržná;
- 2) autorita zdánlivá – ve skupině panuje nedůvěra, neochota ke spolupráci, nositel autority nemá oporu;

- 3) autorita přirozená – vyplývá ze spontánnosti, je založena na osobnostních rysech, profesních dovednostech a temperamentu učitele; člověk si ji dlouho buduje, ale snadno ji může ztratit;
- 4) autorita získaná – je postavena na autoritě přirozené; podílí se na ní výchova a individuální cílevědomé úsilí;
- 5) autorita osobní – přirozený vliv, který vyplývá z individuálních vlastností a schopností učitele;
- 6) autorita poziční – míra vlivu, kterou člověk získává na základě svého postavení v organizaci;
- 7) autorita funkční – je ovlivňována plněním úkolů, kvalitou výkonu určité role nebo funkce;
- 8) autorita formální – vyplývá z postavení a jemu odpovídající činnosti;
- 9) autorita neformální – je založena na lidských a odborných předpokladech jedince, který má na své okolí přirozený vliv; v pedagogice nezáleží jen na osobnosti učitele, jeho vlastnostech a jeho pedagogické, věcné a politické přípravě, ale utváří se ve vztahu k žákům; do jisté míry je závislá na motivaci žáka, na jeho vztahu k danému předmětu, na tom, že se mu chce, že může a že umí naučit; základem této autority je i snaha po napodobení, spojená s obdivem;
- 10) autorita statutární – je dána silou a stupněm našeho zařazení v hierarchii organizace, skupiny; její získání je automatické s přidělením funkce;
- 11) autorita charismatická – plyne ze síly naší osobnosti; je podmíněna vztahem k lidem, vystupováním;
- 12) autorita odborná – získává se díky profesním znalostem;
- 13) autorita morální – je založena na poctivém vztahu k sobě, ostatním lidem i ke světu; záleží na síle charakteru a humánnosti člověka.

V dnešní době se stává výzvou propojenost a vyváženost mezi používáním statutární, odborné, morální i osobní autority ve škole (v rodině).

1.3.1 Formální autorita

Formální autoritou je myšleno vůdčí postavení člověka, který může nárokovat, na základě své sociální role poslušnost jiných osob. S takovou formou autority se setkáváme ve společnosti s pevně danou hierarchií. V historii vycházela formální autorita ze společenského postavení. Například poddaný a panovník. Dnes můžeme říci, že se tento princip téměř nezměnil. Vedoucím pracovníkům je propůjčen status formální autority skrze jejich funkci. Stejně tak jako například policistům a soudcům. Podobný systém nacházíme v prostředí školy. V tomto zjednodušeném modelu školní hierarchie je na vrcholu ředitel, kompetenčně pod ním jsou učitelé a na konci řetězce jsou žáci.

Společnost skrze učitele klade na žáky požadavky. S tím je spojena pravomoc rozhodovat o tom, co a jak se žáci budou učit. Dále pak pravomoc rozhodovat o hodnocení, odměňování a trestání (Kalhous, Obst, 2002). Kyriacou (1996) připomíná, že formální autorita je učitelům dána, aby mohli vystupovat jako manažeři učení žáků a ne jako nositelé moci.

U této autority se můžeme setkat i s rizikem zneužití. Žák může být a také jednat v některých situacích pod tlakem v důsledku vyhrožování například výchovným opatřením.

1.3.2 Přirozená autorita (neformální)

U přirozené autority záleží na mravních a osobnostních kvalitách učitele, na jeho postojích, taktu, hodnotách, na schopnosti chápat žáky, aj. Podmínkou, aby člověk měl přirozenou autoritu, jsou společné cíle a hodnoty ve skupině. Tato autorita je dobrovolné a nenásilné uznání převahy jedince v určité oblasti.

Hlavní předpoklady přirozené autority podle některých autorů (Kirschner, 1974, cit. dle Vališová, 1998):

- vysoká personální a odborná úroveň,
- umění vést a řídit kolektiv,

- dovednost komunikovat a spolupracovat se skupinou,
- dovednost předcházet konfliktům a případně je řešit,
- umění nenásilně přesvědčovat a vyjednávat,
- dovednost motivovat k výkonu,
- umění kombinovat humor, důslednost, přísnost,
- dovednost zvládat své citové stavy k sobě i ostatním,
- umění stanovit vzájemná pravidla,
- umění sdělovat pochvalu i kritiku,
- kultivované vystupování.

Autorita není dána jen sociální rolí a funkcí, ale i výše zmíněnými vlastnostmi a schopnostmi, na nichž musí nositel autority neustále pracovat. Vedoucí (rodič, učitel, vychovatel, ...) by měl uplatňovat svůj vliv na ostatní nenásilně, vytvářet příjemnou atmosféru, kde se konflikty budou řešit v rovině vzájemného respektu.

Podívejme se ještě na přirozenou autoritu z jiného pohledu. Tato autorita je spjata s oblíbeností. Tuto oblíbenost u žáků může učitel získat různými způsoby, například spravedlivým přístupem nebo emotivním chováním. Je patrné, že obliba do značné míry podporuje neformální autoritu. Pro autoritu učitele je důležité umění motivovat žáky, ovlivnit jejich postoje k výuce, vztahu k předmětu, ke studování. Tady hodně záleží na osobnosti učitele, aby žák měl snahu napodobit učitele a tak získat vlastnosti, které sám zatím nemá, a které by chtěl mít. Učitelé by měli využít své neformální autority tak, aby prioritou jejich práce byla motivace žáků a jejich zájem o daný předmět (Kalhous, Obst, 2002).

„Výzkumy vztahů učitelů a žáků dokládají, že existuje těsná souvislost mezi oblibou předmětu a vztahem k učiteli toho předmětu“ (Kalhous, Obst, 2002, s. 398).

Co je důležité pro neformální autoritu učitele

Podle Kalhousa a Obsta (2002) se uvádí tyto tři tzv. zásady:

- 1) Věcná znalost předmětu - tuto prioritu, co se týče odbornosti, nejvíce ocení starší žáci. Tato odbornost by však měla být spojena s pedagogickými schopnostmi.
- 2) Učitel umí vyučovat - žáci rádi ocení to, jak si učitel hodinu připravil, jak si připravuje vysvětlení a příklady k těžké probírané látce a také, jak dovede organizovat společnou práci žáků.

3) Přístup k žákům - oceněna je zde přiměřená náročnost učitelů, zájem o žákův prospěch a vztah ke škole, dále se zde setkáme také s oceněním učitelova oblékání a vyjadřování. Žáci zde vidí projev úcty a zájmu o ně samé. Kritizují učitele, že po žácích stále něco chtějí, ale přesto to sami neplní.

Učitelova autorita není doživotně dána. Ve třídě se mění žáci i učitelé. Je to stálý proces vytváření a upevňování formální i neformální autority (Kalhous, Obst, 2002).

1.4 Zdroje autority učitele

V dřívějších dobách byl učitel nositelem všeho vědění, a proto, mimo jiné měl i autoritu. V dnešní době, vzhledem k nárůstu množství informací, musí být učitel do značné míry specializován v určitém oboru, nemůže být tedy oním „vševědem“. Pedagog by však měl držet krok s dobou a neustále se vzdělávat, jelikož právě množství znalostí i z jiných oborů mohou podporovat růst jeho autority. Svoji autoritu si učitel buduje i prostřednictvím jiných kvalit, například svými psychologickými schopnostmi. Zmíněnou kvalitou mám na mysli schopnost rozeznat nepodstatné věci od důležitých záležitostí. Jestliže by učitel chtěl být pro žáky autoritou, měl by jim být mimo jiné oporou, dokázat ocenit i malý úspěch a hlavně umět žáky pochválit. Kdyby takový učitel nebyl, docházelo by k situaci, že by pedagog ztrácel u žáků šanci být autoritou.

Autorita může vzniknout jen ve vztahu lidí při sociální interakci. Sociální interakcí rozumíme nějaké dění, při kterém se navzájem lidé ovlivňují pomocí výměny různých aktivit, myšlenek a citů. Vztah je jedním ze zdrojů autority učitele. Každý z nás ho může rozvíjet, ale zároveň ho může i zničit. Tvoření nějakého vztahu je velmi ovlivněno věkem a povahovými vlastnostmi lidí. Autorita tedy vzniká z existence člověka, jejímž nositelem i příjemcem je vždy konkrétní osoba (Střelec, 1998).

Podle J. Svobodové (in Střelec, 2005) k autoritě učitele napomáhají následující vlastnosti: spravedlivost, důslednost, spolehlivost, emocionální vyrovnanost, vědomosti a odbornost, rozhodnost a komunikativnost.

K problematice autority se vyjadřoval také T. G. Masaryk: *„Má-li se v celku jedno pravidlo říci, tedy bude ideálem ve škole, aby žák učitele měl rád, mohl mít rád,*

popřípadě aby mu důvěřoval. To ovšem předpokládá důvěrný styk s každým jednotlivým žákem, – padá zde na váhu opět přeplnění škol, – aby učitel dovedl nahlédnout do duší dětí, aby mu děti důvěřovaly. Jestliže toho docíleno, pak vše ostatní samo sebou se již podá. Ne strach, ne bázeň, ne přílišná úcta, ale vzájemná důvěra dítěte k učiteli a obráceně. Již Sokrates řekl, že se žák učí od učitele, kterého má rád.“ (Masaryk, 1990, s. 63).

Budování postavení učitele podle Kyriacoua (1996) je velice závislé na čtyřech hlavních aspektech, zdrojích autority:

- 1) vyjadřování učitelova statusu – z velké části je autorita učitele odvozena od statusu, který vyplývá z jeho role, očekávaného respektu a úcty učitelovy práce; status je vyjadřován různými činnostmi, učitel se může volně pohybovat po učebně, řídit učební jednotku, a pokud při těchto činnostech jedná jako ten, kdo má právo rozhodovat, podporuje to jeho autoritu;
- 2) kompetentní vyučování – pokud dá učitel jasně najevo, že svému předmětu rozumí a že o něj má zájem, přispěje to k upevnění autority; jeho hodiny musí být dobře připraveny a plánovány, v opačném případě to na žáky působí jako neúcta vůči nim samým;
- 3) výkon manažerského řízení – začátek hodiny musí být svižný, bez zdržování, učitel musí udržet zapojení žáků do prováděných činností, musí sdělit jasná pravidla a požadavky na chování žáků ve třídě (například: není dovoleno rušit práci ostatním, žáci nesmějí zpochybňovat autoritu učitele, žáci mají právo se zeptat, pokud něčemu nerozuměli, aj.);
- 4) účinný přístup k nežádoucímu chování žáků – autorita učitele bude posílena tím více, nakolik dokáže účelně a spravedlivě řešit případy nežádoucího chování žáků.

1.5 Kompetence učitele

Kompetence pedagoga, neboli způsobilost učitele, jsou souhrnem vědomostí, schopností a v neposlední řadě postojů a dovedností.

V. Švec (1999, s. 23) ve svém díle vymezuje pedagogické kompetence jako: „*souhrn způsobilostí, kterými by měl být vybaven učitel, aby mohl efektivně vyučovat a vychovávat i zdokonalovat svoji pedagogickou činnost a které by měly být utvářeny, kultivovány a popř. i zdokonalovány u studentů učitelství. Patří k nim vrozené způsobilosti (např. schopnosti a pedagogické nadání) a způsobilosti získávané učením a praktickou pedagogickou činností (pedagogické vědomosti a dovednosti, pedagogické zkušenosti).*“

Model pedagogických kompetencí budoucího učitele uvádí Vlastimil Švec ve své knize takto (1999):

- 1) kompetence k vyučování a výchově (kompetence komunikativní, diagnostická),
- 2) osobnostní kompetence (zahrnuje odpovědnost učitele za pedagogická rozhodnutí, akceptování sebe i druhých, tvořivost, empatii),
- 3) rozvíjející kompetence (informační, výzkumné, seberegulační dovednosti).

Mezi hlavní kompetence patří osobnostní a kompetence profesní. Osobnostní kompetence můžeme chápat jako zodpovědnost, tvořivost, schopnost řešit problémy, a týmově spolupracovat. Profesní kompetence souvisí s obsahovou složkou výkonu profese. Dnes jsou zdůrazňovány kompetence komunikativní, řídicí a diagnostické. Jak dokládají zkušenosti učitelů z praxe, tak dosavadní přípravné vzdělání učitelů nepokrývá v úplnosti žádoucí soubor učitelských kompetencí (Průcha, Walterová, Mareš, 2003).

1.5.1 Dílčí složky kompetencí učitelů

Dovednosti pedagoga lze popsat jako účelné aktivity orientované na řešení problémů. Jsou pojímány jako taktiky nebo způsoby, jejichž zprostředkováním pomáhá pedagog žákům naučit se něčemu, co je pro ně efektivní. Učitel musí často během vyučování reagovat na těžko předvídatelné situace, které se mohou objevit. Proto se pedagog musí umět přizpůsobit nově vzniklé situaci. Teprve v průběhu učitelské praxe se pedagog ujímá všech dovedností.

Pedagogickým dovednostem se věnuje stále více odborníků. Je užitečné vymezit dovednosti pedagoga následujícím souhrnem charakteristických znaků podle Kyriacou (1996):

- 1) berou zřetel na konkrétní prostředí,
- 2) požadují přesnost provedení a citlivé přizpůsobení,
- 3) jsou zaměřeny na dosažení určitého konkrétního cíle,
- 4) získávají se nácvikem a praktickým působením,
- 5) jejich provádění probíhá hladce.

Kyriacou (1996, s. 20) definuje pedagogické dovednosti jako: „*jednotlivé logicky související činnosti učitele, které podporují žákovu učení*“, a rozlišuje tři důležité složky těchto dovedností:

- 1) Vědomosti zahrnující učitelovy poznatky daného oboru, žáků, vyučovacích metod, kurikula a nejrůznějších faktorů, které mohou mít vliv na vyučování a učení.
- 2) Rozhodování, ve kterém je zahrnuto rozhodování a uvažování v průběhu přípravy na vyučovací jednotku, během ní i po ní.
- 3) Činnost, která zahrnuje navenek se projevující chování učitele, jehož cílem je pomoc žákům.

Kyriacou (1996) ohraničuje základní pedagogické dovednosti následujícím postupem:

1. Plánování a příprava – dovednosti, které se podílejí na výběru výukových cílů dané učební jednotky, na volbě cílových dovedností, které mají žáci na konci hodiny zvládnout a dovednosti vybírat nejlepší prostředky pro dosažení těchto cílů.
2. Realizace vyučovací hodiny – dovednosti potřebné k úspěšnému zapojení žáků do výuky.

3. Řízení vyučovací hodiny – dovednosti nezbytné k řízení a organizaci učebních činností během vyučování, aby byla udržena soustředěnost, zájem a aktivní účast žáků ve vyučování.
4. Klima třídy – dovednosti potřebné pro vytvoření a udržení kladných postojů žáků k vyučování a jejich motivace k aktivní účasti na činnostech.
5. Kázeň – dovednosti potřebné k udržení pořádku a k řešení všech projevů nepříjemného chování žáků.
6. Hodnocení prospěchu žáků – dovednosti potřebné k hodnocení výsledků žáků použité jak při formativním hodnocení (s cílem napomoci dalšímu vývoji žáka), tak při sumativním hodnocení (vedení záznamů a formulaci zpráv o dosažených výsledcích).
7. Reflexe vlastní práce a evaluace – dovednosti potřebné pro sebehodnocení vlastní pedagogické činnosti se zájmem ji co nejvíce zlepšovat.

Tyto zmíněné postupy k sobě bezesporu patří, vzájemně se ovlivňují a přispívají ke svému zdokonalení. Některé dovednosti se ale nemohou uplatnit bez vzájemného působení s chováním žáků.

Podle Kyriacoua (1996) zodpovědnost za rozvoj pedagogických dovedností nezáleží pouze na nás (budoucích učitelů, učitelů). Tuto zodpovědnost za odborný růst nese z části škola a další instituce, které mají za poslání zajistit, že se rozvoj dovedností stane součástí našeho znaleckého rozvoje jako prvek zkvalitňování učitelského sboru naší školy a obecně školství.

1.6 Autorita a výchova

Autorita je zásadním popisem výchovného působení a velmi s výchovou souvisí, protože výchova bez autority se nedá uskutečňovat. V instituci, myslíme tím společností, jsou kvality a normy ustáleny v autoritě. Výchovu chápeme jako působení na mladé jedince (žáky) dospělými jedinci (pedagogy). Autoritu a výchovu nelze od sebe odlučovat, jelikož v obou případech se jedná o ukázání kvalit a norem společnosti.

1.6.1 Respektování pravidel

Ve výchově jde o vybudování fungujícího řádu, který má určitý smysl. Tento řád umožňuje jasné společenské místo a směřuje žáky (v našem případě) k naučení se pravidel, předpisů, zvyklostí, které jsou potřebné pro život ve společnosti.

Cangelosi (1994, s. 120) uvádí, že: „*Pravidla chování ve třídě jsou formální prohlášení, v nichž jsou žáci seznámeni s všeobecnými pokyny ohledně vyžadovaného a zakázaného chování.*“ Jestli se v naší společnosti používají formální pravidla chování, měli by pedagogové a žáci na tato pravidla brát důsledný zřetel. Určité předpisy, normy (pravidla) by se před používáním měly stanovit tak, aby každý jedinec si byl vědom, co přesně znamenají. Když vše bude jasně stanovené a vysvětlené, žáky tím pobídneme, aby pravidla brali závazně.

Nutná pravidla chování v učebně slouží podle Cangelosiho (1994) alespoň jednomu z těchto účelů:

- 1) Předejít rušení ostatních tříd a jedinců mimo třídu aktivitami probíhajícími v učebně (tento účel se týká ohledů k druhým lidem, kteří nepobývají v učebně, ale jsou v budově školy).
- 2) Maximalizovat spolupracující chování a minimalizovat chování nespolupracující, zejména rušivé (zde můžeme zmínit například pravidlo: „Oblékej se tak, aby tvůj oděv nerušil ostatní při práci.“).
- 3) Zachovat přiměřenou míru slušnosti mezi žáky, zaměstnanci a návštěvníky školy (tady můžeme poznamenat například, že by učitelé neměli zatěžovat žáky svými starostmi, žáci by se měli k učitelům – starším lidem - chovat slušně, nebýt vulgární, aj.).
- 4) Zaručit bezpečnost a pohodlí vyučovacího klima (například bezpečnost při tělesné výchově - odložená čepice na podlaze, po které se žáci mohou smeknout).

Podle Krykorkové a Váňové (2010) se neodpovědnost, snížené sebeovládání a celkově nerespektování společenských pravidel nejvíce projevují ve vztahu:

- 1) k povinnostem (nadřazeným, dobrovolně zvoleným),

- 2) k hodnotám (materiálním, duchovním, kulturním),
- 3) k druhým lidem (necitlivost, hrubost, agresivita),
- 4) k sobě samému (v oblasti stylu života, životních inspirací).

Jestliže mluvíme o respektování jasně daných pravidel a vzájemném respektu mezi lidmi (pedagogy, žáky), mám tím na mysli nárok na vlastní názor, upřímnost, svobodu člověka, aj. Existují formálně daná pravidla ve škole – školní řád, o kterých pojednává další kapitola.

1.6.2 Školní řád

Prostředek výchovy k ukázněnosti ve škole je školní řád. Je to souhrn určitých pokynů a pravidel, které jsou jasně dané a závazné pro žáky. Tento řád by měl být výstižný, stručný a přesný. Patří mezi standardní výchovný prostředek. Učitel nebo ředitel školy by měl žákům vysvětlit daná pravidla řádu.

Níže uvádíme některá pravidla obsažená ve vnitřním řádu školy.

- 1) Všechny úrazy musí žák okamžitě ohlásit přítomné dospělé osobě.
- 2) Žáci musí být na svém místě nejpozději 15 minut před zahájením vyučování.
- 3) Školní budova se otevírá v 7:15.
- 4) Je zakázáno používat při vyučování mobilní telefon.
- 5) Žák se chová šetrně ke školnímu majetku.
- 6) Po ukončení vyučování si žák uklidí své místo (lavici) a poté žáci odcházejí společně s učitelem do šatny a na oběd.

Každý učitel si může stanovit další nároky na žáka, které žák musí respektovat. Jako příklad uvádím jeden požadavek – vždy na začátku týdne žáci absolvují krátký diktát.

Učitel musí řešit situace různými výchovnými způsoby. Vyzdvihněme si zde několik pravidel, nebo spíše doporučení, které by měl pedagog podle Cangelosiho (1994) dodržovat:

- 1) Žáka nelze trestat jen na základě dohadů nebo pouhého podezření,

- 2) pochvaly a odměny musí být zasloužené,
- 3) dávejte si dobrý pozor, aby si žáci nemysleli, že máte ve třídě oblíbenec,
- 4) neodměňujte žáky za samozřejmé jednání a plnění povinností,
- 5) povzbuzujte nejvíce slabší žáky, aj.

1.6.3 Vztah mezi autoritou a výchovou

Vztah výchovy a autority bývá často diskutován. Výchova se nedá bez autority realizovat. Podle zkušeností odborníků a studií bývá naznačen vztah mezi autoritou a výchovou z hlediska tří úhlů pohledu (Krykorková, Váňová, 2010):

- 1) makrosociální – zahrnuje vztah autority a výchovy ve společnosti, založený na normách a hodnotách rodiny, společnosti a školy,
- 2) mikrosociální (interindividuální) – jde o hodnoty a normy jednání, zásady a pravidla, které jsou určovány například rodinným životem; cílem je odкрыtí konkrétního situačního jednání,
- 3) intraindividuální – zkoumá, jakým způsobem se děti nebo dospívající učí normám a hodnotám od ostatních lidí a kterými prostředky jsou ovlivňovány.

„Normy a hodnoty jsou zakotveny v autoritě a jejím prostřednictvím jsou i prosazovány. To, jak jsou prezentovány, je současně záležitostí procesu výchovy, související s výchovnými styly, rodičovskými postoji, způsoby řízení a s použitou mírou emočního vztahu mezi dospělými a dětmi.“ (Vališová, Kasíková, 2007, s. 396).

Podle Vališové a Kasíkové (2007) můžeme na bázi této poučky uvažovat, že autorita a výchova jsou totožného původu. U obou těchto případů jde o zprostředkování hodnot a norem společnosti. Autorita, jako určitý ručitel kladných kvalit společnosti, působí významně i na rozvoj lidských schopností.

Téma výchovy je stále diskutováno. Škola ani rodina nemůže plnit účel bez autority a smysluplného režimu. Mohou ztratit pevnost, své základní funkce a jistotu. Autorita sama o sobě se neztratila. Každý z nás ji vnímá jinak. Jak tedy může dospělý člověk, tedy učitel využít autoritu vůči dítěti, čili žákovi?

Během 20. století a začátku 21. století se nalézaly krajní názory, ve kterých se objevily tyto závěry (Krykorková, Váňová, 2010):

- 1) Autorita není autoritářství – autorita není v rozporu s demokratickými principy výchovy a s demokracií.
- 2) Autorita vyjadřuje vztah – autoritu nemůžeme chápat jako vlastnost osobnosti, ale jako vztahovou záležitost.
- 3) Nejde o izolovaný problém – autorita není problémem, který je možný odstraňovat ze souvislosti ostatních společenských kontextů, je nutné ho vidět v jejich vzájemných vztazích.
- 4) Autorita není v rozporu s kritičností – správné fungování autority ve výchově neznamená nekritický pohled na svět.
- 5) Specifika přijímání a rozvíjení autority v různém sociálním prostředí – když mladí lidé nemohou najít autoritu ve škole a v rodině, hledají ji jinde. Poté nastává riziko směřování do nejrůznějších sekt a komplikovaných prostředí.
- 6) Autorita nemusí vést ke konformitě – autorita nemusí směřovat automaticky ke slepé poslušnosti a přizpůsobivosti, ale respektuje četnost názorů.
- 7) Rozvíjení autority jako dlouhodobý proces – velice těžce a dlouze autoritu vytváříme, velice snadno ji můžeme rychle ztratit.

Mezi žáky jsou znatelné rozdíly, co se týká autority učitele. Jednotlivec (žák) má své osobní zvláštnosti, ale pedagog si musí ke každému jednotlivci nalézt cestu a určit zásady vzájemného vztahu (učitel – žák), aby učitelova výchovná práce byla smysluplná. Vynaložená píle by měla vycházet, jak ze strany žáka, tak ze strany pedagoga.

1.6.4 Výchovné styly

Podle Čápa a Mareše (2007) můžeme způsob výchovy ve škole zjistit zdlouhavým a náročným zaznamenáváním údajů ze zkoumání učitelovy komunikace se žáky při výuce. To jsou však postupy vhodné pro výzkumné záměry. V praxi je užitečné, aby si pedagog mohl alespoň přibližně a orientačně ujasnit svůj styl výchovy, jeho přednosti, nedokonalosti, atd.

Uvedu zde některé základní styly učitelova výchovného působení. Čáp a Mareš (2007) uvádějí tyto styly:

- 1) autokratický styl (záporný emoční vztah a silné vedení) – učitel stále rozkazuje, zakazuje, hodně mluví, vyčítá, často trestá, omezuje samostatnost žáků, zesměšňuje žáky, vyvolává napětí a strach,
- 2) liberální styl s nezájmem o dítě (negativní emoční vztah a slabé vedení) – učitel je ke svému okolí lhostejný, chová se nejistě, má nízké nároky na výkon žáků,
- 3) rozporný autokraticko - liberální styl (negativní emoční vztah s rozporným vedením) – střídání dvou již zmíněných stylů,
- 4) laskavý liberální styl (pozitivní emoční vztah a slabé vedení) – učitel projevuje sympatie k žákům, klade nízké nároky na žáky, učitel se chová jako litující matka,
- 5) integrační styl (pozitivní emoční vztah a střední až zesílené vedení) – učitel se chová klidně, snaží se žákům porozumět, projevuje žákům důvěru, klade přiměřené nároky, podporuje samostatnost žáků, aj.

Osobnost pedagoga a styl jeho výchovného působení mohou ovlivňovat utváření učitelovy autority. Způsob výchovy je velmi ovlivněn zkušenostmi, které si učitel přináší ze svého dětství. Často se stává, že pedagog pokládá za samozřejmou tu formu výchovy, které se dostalo ve škole jemu.

2 UČITEL VE TŘÍDĚ

2.1 Profese učitele

Učitelská profese je určitým posláním, které mohou plnit jen lidé, kteří mají vztah ke vzdělávání a společnosti. Průcha (2002) ve své literatuře poukazuje na to, že v neodborném sdělování pokládáme pedagoga za tvůrčí osobu, která vyučuje a vychovává ve škole. Po odborné stránce však není tato záležitost tak jasná.

Významů pojmu učitel, nalezneme v literatuře mnoho. V pedagogickém slovníku je pod tímto výrazem uvedeno: „*Jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluzodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. K výkonu učitelského povolání je nezbytná pedagogická způsobilost. Tradičně byl učitel považován za hlavní subjekt vzdělávání, zajišťující ve vyučování předávání poznatků žákům. Současné pojetí učitele, vycházející z rozšířeného profesionálního modelu, zdůrazňuje subjektivně-objektivní role v interakci se žákem a prostředím. Učitel spoluvytváří edukační prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnosti žáků, řídí a hodnotí proces učení.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 261).

Postavení učitele ve společnosti se může lišit. Někteří sociologové říkají, že: „*učitel je člověk, který je dospělým mezi dětmi a dítětem mezi dospělými*“ (Kasíková, Vališová a kol., 1994, s. 5). Jako každý člověk, tak i učitel může měnit své chování, svou image, zájmy, návyky, názory aj. podle analýz vlastního jednání. Oborem práce učitelů jsou takové aktivity, kterými se realizuje výchova a vzdělání žáků. Rozsah činností záleží na společenských cílech výchovy a vzdělání.

Průcha (2002) informuje o řadě provedených výzkumů u nás i v zahraničí, které přinesly pozoruhodné výsledky. Pro zajímavost některé výstupy uvádím:

- 1) Neexistuje univerzální definice dobrého či efektivního učitele.
- 2) Učitelé jsou navzájem velmi odlišní v řadě osobnostních a profesních charakteristik, z nichž jen některé mají přímý vliv na efektivitu výuky.

- 3) Charakteristiky učitele nemají přímý vliv na prospěch žáků.
- 4) Učitelé se vyvíjejí tak, že postupují skrze několik očekávatelných a kvalitativně odlišných etap – od postavení začátečníka až k postavení experta.

Odborná kvalifikace je nezbytnou podmínkou k získání formální autority. V našem případě se jedná o získání formální autority skrze profesí učitelů. Tato kvalifikace je v požadovaných předpokladech pro výkon činností pedagogického pracovníka (Vašutová, 2004):

- 1) znalost českého jazyka,
- 2) odborná kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,
- 3) plná způsobilost k právním úkonům,
- 4) zdravotní způsobilost,
- 5) bezúhonnost.

Příslušníkem učitelské profesí se stává kvalifikovaný učitel. Tento učitel disponuje profesními vědomostmi, které se týkají například (Vašutová, 2004):

- 1) osobnosti žáka a potencialit jeho rozvoje,
- 2) sebereflexe a seberozvoje,
- 3) posilování sociálního rozvoje žáků, pozitivního vztahu k životnímu prostředí,
- 4) hodnocení a jeho interpretace, aj.

Osobní vlastnosti učitele by se měly v učitelské profesí projevit. Mám tím na mysli například nápaditost, trpělivost, tvořivost, laskavost, schopnost motivovat, důvěryhodnost, toleranci, spravedlivost, pracovitost, atd. Každý učitel ve své profesí projeví jiné vlastnosti. Z vlastností, které jsem si zmínila, by to měly být všechny.

2.2 Volba učitelství

Každý z nás se v průběhu svého života setkal s profesí pedagoga. Volbu profesí učitele může ovlivnit uchazečův vzor pedagoga, který jedince vyučoval, se kterým se zájemce o toto povolání setkal a rád by se viděl v jeho roli. Důvody mohou být ale i jiné. Podle Kasíkové, Vališové a kol. (1994) obsahuje představa budoucí učitelské profesí, odvíjející se od ideálního vzoru, něco z autority, vlivu působit na jiné lidi. Dále

to může být, že jedinec by rád dosáhl takové role, která ví více a lépe, než všichni ostatní, nebo se tu naskytuje představa vlivu, autority a určitého působení na ostatní jedince. Jestliže si někdo zvolí toto povolání, měl by si ujasnit, co je vše potřebné, aby byl učitel autoritou pro žáky. Učitel by měl čerpat ze znalostí svých, svých kolegů a nadřízených.

Učitelé by neměli na veřejnosti dávat najevo své negativní osobní vlastnosti. Volba této profese je ovlivněna mimo jiné i představami, s kterými společnost spojuje činnost učitele. Za hlavní cíl učitelů společnost považuje důraz na výchovné a vzdělávací práce.

2.2.1 Učitelství – stresové povolání

Svou povahou je učitelské povolání velmi stresovým zaměstnáním. Na učitele je kladeno hodně požadavků a to dětmi, kolegy, rodiči, politiky i řídicími pracovníky. Učitelé mají jasně vymezené hodiny rozvrhem k provedení svého zaměstnání, ale množství své práce si nosí domů, to znamená omezení možnosti odpočinku. Od učitelů se očekává, že budou držet krok s pokrokem v předmětech, které vyučují, a pravidelně se dále vzdělávat. Citově na ně působí úspěchy a neúspěchy jejich žáků. Učitelé pracují celý den s dětmi v relativní izolaci od dospělých, mají tedy relativně omezený prostor pro komunikaci s kolegy. To vše jsou důvody učitelského stresu (Fontana, 1997).

2.3 Klima školní třídy

Učitelé a žáci, kteří tvoří určitou sociální skupinu, se podílejí na klimatu školní třídy. Učení a chování žáků je z velké části ovlivněno mikrosociálním prostředím. Je tím myšleno prostředí, ve kterém se žák pohybuje a konkrétní skupinu lidí, s níž je žák v kontaktu. Školní třída má více významů. Pro někoho může znamenat nějaké prostředí, ve kterém jsou žáci a učitel, pro jiné může znamenat výsledek činností žáků, nebo i samotné vzdělávací místo. Litwin, Robert a Stringer (1968) popisují klima školní třídy jako určitý filtr, přes který by se měly dostat objektivní fenomény, a poukazují na to, že

není nejdůležitější to, co se děje, ale jak je dané dění vnímáno. Z jiného úhlu pohledu Helus a Piřha (1993) chápou klima jako celkové rozpoložení.

V každé třídě najdeme jiné školní klima. V některé třídě se můžeme setkat s kladným klimatem, které žáky a učitele spřátelí. Takovéto klima vybuduje předpoklady pro úspěšné plnění školních povinností. Jinde je vidět negativní klima, které nepříznivě ovlivňuje působení ve třídě. Může vést i k újmě motivace nebo ke zdravotním obtížím (Piřha, Helus, 1993).

Klima školní třídy má například vliv na:

- 1) motivaci žáků k výkonu,
- 2) výukové výsledky,
- 3) chování žáků,
- 4) psychickou stránku učitele,
- 5) pracovní spokojenost učitele, atd.

Podle Kalhouse, Obsta a kol. (2002, s. 234) by učitelé měli klima školní třídy: „*umět analyzovat, diagnostikovat a odhadovat jeho příčiny*“.

Pokud dávají učitelé důraz na cílevědomost a orientaci v zadaném úkolu pro žáky, je prostředí a klima takové, že žáci uznávají autoritu učitele a jeho právo organizovat učební činnosti. V takovém prostředí převažuje u pedagoga a u žáků očekávání, že žáci kladně přistupují k danému úkolu a že dosáhnou vyhovujících výsledků. Aspektem kladného klimatu třídy je především nutnost vštípit žákům význam pro pořádek. Takový pořádek, který je potřeba, bude založen na dovednostech efektivně vysvětlit učivo a ovládat vyučovací jednotku. Také záleží na vztazích se žáky, založených na vzájemném uznání a kontaktu. Kyriacou (1996) uvádí, že zkušení učitelé oproti začínajícím učitelům:

- 1) pracovali v „podnikatelštějším“ duchu,
- 2) více navazovali kontakt očima,
- 3) více využívali humoru,
- 4) byli sebejistější, vřelejší a přátelštější,
- 5) měli lépe upevněnou svou autoritu,

6) jasně stanovili pravidla chování pro své vyučování, aj.

Všechny tyto souhrny znaků jim pomohly rychle vytvořit fungující klima pro nastávající nový školní rok.

Autorita je tedy jedna z mnoha důležitých částí, která patří do kladného klimatu školní třídy. V takovém klimatu pedagog předpokládá, že jedinci ze třídy budou podávat takové výsledky, jaké se od nich očekávají. Žáci se musí naučit pravidla pro pořádek. Neformální autorita učitele zde hraje velkou roli. Jakmile si pedagog získá žáky svým přístupem k nim, vztahem k danému předmětu, nebo celkově svou osobou, je to postup nebo šance na klidné a přátelské klima třídy.

3 KÁZEŇ V SOUVISLOSTI S AUTORITOU UČITELE

3.1 Pojem kázeň

Kázeň je společenský jev, který je založen na dodržování stanovených norem. Pod normami si můžeme představit například pravidla, zákony nebo jistá nařízení. Normy jsou vlivy, které působí na člověka a do značné míry ovlivňují jeho život. Když se jedná o pojem kázeň, mluvíme o podřizování se jisté autoritě. Kázeň předpokládá autoritu (Bendl, 2001).

Pojem kázeň se dá popsat jako prostředek a zároveň cíl výchovy učitele. Pro většinu učitelů je nekázeň jeden z největších problémů, se kterým se setkávají ve své pedagogické praxi. Každý z nás si umí představit třídu žáků, kteří neustále vyrušují a nedávají pozor. Časté problémy s udržením kázně ve třídě mívají začínající učitelé. Zejména u čerstvých absolventů může díky tomu přijít pocit bezradnosti a nechuti k výkonu povolání učitele. Dovednost učitele zajistit si ve své třídě kázeň je jedním ze základních předpokladů autority. Tuto skutečnost zmiňoval už Komenský, který mluvil o škole bez kázně jako o mlýnu bez vody.

„Kázeň ve škole spočívá v tom, jak žáci dovedou zachovávat společenská a školní pravidla, spolupracují s učitelem na plnění stanovených cílů výuky a podílejí se na vytváření příznivého sociálního prostředí“ (Kalhous, Obst, 2002, s. 387).

Žáci by měli každopádně vědět, proč musí dodržovat stanovená pravidla. Přesněji být o nich přesvědčeni (zvnitřnění, ztotožnění se). Měli by na sestavování jistých pravidel mít možnost se podílet. Jako příklad můžeme uvést pravidla třídy. Ve vyučovací hodině si všichni žáci společně s vyučujícím vytvoří pravidla, na kterých se předem domluví. Žáci mají souhrn požadavků neustále na očích. Určitě přece nechceme, aby žáci jen formálně plnili příkazy a byli jen poslušnými, ale pasivními žáky. Takové pojetí kázně by výrazně omezilo aktivitu a iniciativu žáků.

3.2 Druhy kázně

Stanislav Střelec (2005) rozlišuje druhy kázně podle:

- 1) specifčnosti sociálních oblastí (kázeň církevní, pracovní, sportovní, rodinná, školní, ...),
- 2) pedagogicko-psychologických kritérií (kázeň vnější – vnitřní, formální – neformální, vynucená – uvědomělá, ...).

Kázeň vnější, formální a vynucená je důsledek vnějších obav, hrozeb a strachu vychovávaných. Těmito postupy dosáhneme u žáků pouze poslušnosti. Tyto druhy kázně se dostávají do spojitosti s autoritou formální. Formální kázeň je tedy důsledek formální autority a neformální kázeň je důsledek autority neformální. Kázeň uvědomělá, vnitřní a neformální je následek vlastního přesvědčení a souhlasu.

3.3 Ukázněnost

Ukázněnost je určitá vlastnost člověka, jeho osobnosti. Je projevem sociální zralosti a též i psychické zralosti. Můžeme se dozvědět z různých zdrojů, že ukázněnost může být označena jako výsledek výchovného působení.

Zmíním zde příčiny nedostatků ve školní výchově, které ovlivňují ukázněnost dětí. Jsou to:

- neodborné a nevhodné metody a projevy učitelů,
- neúměrné požadavky na pracovní výkon žáků,
- režim školy, který z různých hledisek (individuální zvláštnosti žáků, materiální vybavení školy, sociální složení tříd, aj.) neodpovídá skutečným možnostem a podporuje nekázeň (Bendl, 2001).

3.4 Funkce a podmínky kázně

Podle Kalouse a Obsta (2002) rozlišujeme dvě základní funkce kázně:

- 1) individuální – tato funkce pomáhá člověku v sebevýchově (k cílevědomému jednání, sebeuplatnění, aj.) a v procesu učení (například při osvojování návyků a dovedností, nebo při utváření citových vztahů, aj.);
- 2) sociální – tato funkce se promítá v zabezpečení postavení člověka ve skupině a sociálních skupin ve společnosti, v míře efektivnosti lidských činností a dovedností.

Někteří učitelé jsou toho názoru, že se jim jiné, než autoritativní a direktivní postupy v praxi neosvědčily. Dokládají to tím, že někteří žáci přijímají učitelovy tendence ke spolupráci, vstřícnosti jako slabost učitele. Z výchovných situací vyplývá, že nemůžeme chování žáka při vyučování posuzovat izolovaně.

Petty poukazuje na to, že: *„most od chaosu k pořádku má čtyři oblouky a pokud přes něj chce učitel své žáky převést, musí být každý z těchto oblouků na svém místě“* (Petty, 1996, s. 81).

Jedná se o tyto uvedené základní podmínky:

- 1) dobré vztahy učitel – žák,
- 2) hodiny založené na dobře fungujícím učebním programu,
- 3) dobré organizační schopnosti učitele,
- 4) kázeň.

Vybrala jsem několik myšlenek, ke kterým Petty (1996) dospěl, a které stojí za úvahu:

- 1) učitel by měl dát žákům jasně najevo, že jeho autorita je nezbytná k tomu, aby se něčemu naučili,
- 2) vztahy mezi učitelem a žáky jsou dobré, jestliže jsou založeny na vzájemném respektování,
- 3) učitel by měl jasně stanovit pravidla pro chování žáků,
- 4) učitel projevuje zájem o potřeby a pocity žáků, poznává jejich vlastnosti a zájmy,

- 5) zkušený učitelé problémy neřeší, ale předchází jim,
- 6) učitel projevuje opravdový zájem o práci každého žáka a oceňuje jeho pokusy se něčemu naučit.

Tyto myšlenky samozřejmě nestačí k plně fungující kázní a vyučování ve třídě. Je také potřeba utvářet takové klima školní třídy, ve kterém nesmí chybět například slušnost, poctivost, spolupráce, bezpečí, atd. Když vše shrneme, tak diagnostika a řešení problémů kázně je jeden z nejtěžších úkolů a činností učitele. Při řešení problémů kázně jsou podle Kalhouse a Obsta (2002) doporučovány tři základní dimenze každého případu, na které by se měl učitel zaměřit:

- 1) na podstatu, příčinu a souvislosti případu, ve kterém byla norma porušena,
- 2) na osobnost žáka, účastníků případu (vlastnosti, vzájemné vztahy, atd.),
- 3) na předpoklady možného postihu, trestu a jeho následků.

Pedagogova autorita a kázeň žáků by měla být pevná, ale i důsledná. Současně přívětivá a měla by mířit ke kladnému růstu osobnosti - žáka.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumného šetření v této diplomové práci je:

- 1) Zmapovat vlastnosti učitelů, které ovlivňují utváření autority pedagoga a kázně.
- 2) Vypátrat, jaký učitel je u žáků nejvíce, nebo nejméně oblíbený a proč tomu tak je.
- 3) Zjistit, jak podle žáků pedagog nejlépe docílí autority a co naopak žáci vidí za narušováním učitelovy autority.

5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU

Na začátku mého výzkumného šetření jsem provedla malý předvýzkum. Ten jsem zvolila z toho důvodu, abych zjistila, zda jsou otázky v dotazníku a v rozhovoru srozumitelně formulovány. Tento předvýzkum byl určen pro 6 žáků (dotazník) a 1 pedagoga (rozhovor), na nichž jsem si chtěla otázky otestovat.

Moje šetření bylo poté provedeno dotazníkem s otevřenými otázkami (určeným pro žáky) a polostrukturovaným rozhovorem (určeným učitelům). Výzkum jsem uskutečnila na ZŠ Kosmonosy, kde mi pan ředitel i paní zástupkyně ředitele vyšli ve všem vstříc. Nejprve jsem si předem osobně s každým pedagogem domluvila schůzku. Setkání probíhala ve volných chvílích učitelů (o přestávkách, o volné hodině, po vyučování).

Řízený rozhovor byl veden se 7 pedagogy (6 žen, 1 muž), z toho byli 4 učitelé třídní, 1 pedagog anglického jazyka, 1 pedagog tělesné výchovy a 1 pedagog informatiky. Každý rozhovor trval přibližně 10 – 15 minut. Rozhovor jsem nejprve provedla s třídními pedagogy a poté s oborovými učiteli, kteří v daných třídách učí. Otázky v rozhovoru jsem musela některým dotazovaným blíže vysvětlit, neboť si s odpovědí nevěděli rady. Někdy se stalo, že se dotazovaný rozpovídal do takové míry, že jsme se od podstaty otázky úplně odsunuli. Vzor řízeného rozhovoru je v přílohách a jednotlivé odpovědi jsou v další kapitole.

Dotazníky byly rozdány do 4. a 5. tříd (tedy 4. A, 4. B, 5. A, 5.B). Dotazník trval přibližně 10 minut. Někteří respondenti měli s vyplňováním potíže, jednalo se však pouze o jejich nerozhodnost nad odpovědí. Musela jsem jim znovu vysvětlit, že vyplněné dotazníky budu číst pouze já a žádný jiný učitel jejich odpovědi neuvidí. Stejně jako rozhovor je vzor dotazníku vložen v přílohách a odpovědi jsou popsány v další kapitole.

6 POPIS POUŽITÉ METODY

Své výzkumné šetření jsem se rozhodla provádět převážně s pomocí kombinace kvalitativní a kvantitativní metodologie. Jako metoda k získávání dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami a dotazník s otevřenými otázkami. Téměř všechny otázky jsou doplněny tabulkami a „koláčovými“ grafy.

Ferjenčík (2000) uvádí, že rozhovor je pravou metodou, chceme-li získat data, jakými jsou informace o názorech nebo postojích. Podle Skutila (2011) má rozhovor své výhody a nevýhody. Mezi výhody patří přímý kontakt výzkumníka se zkoumanou osobou, dále volnost a pružnost v kladení dotazů a také rozhovor umožňuje blíže objasnit výzkumné otázky. Mezi nevýhody této techniky se řadí časová náročnost, obtížnější zaznamenávání odpovědí, menší počet respondentů a obtížnější vyhodnocení.

Interview může být strukturované, polostrukturované a nestrukturované. Zmíním pouze interview polostrukturované, které jsem použila ve svém výzkumu. Skutil (2011) uvádí, že je to nejrozšířenější podoba interview. Dotazující se drží předem připravených otázek, ale přesto průběžně reaguje na podměty přicházející od dotazovaného.

Rozhovor byl určen pro učitele 4. a 5. tříd (třídní učitelé, oborový učitelé, kteří v dané třídě učí svůj předmět – informatika, tělesná výchova, anglický jazyk). Před všemi rozhovory byl proveden raport, což podle Gavory značí: „*navázání přátelského vztahu a vytvoření otevřené atmosféry.*“ (Gavora, 2000, s. 110). S dotazy na učitele jsem neměla sebemenší problém. Nebylo nutné se dotazovaným představovat, jelikož jsem na této škole působila na praxi a všichni mě znali. Každého respondenta jsem seznámila s průběhem rozhovoru a následně s jeho zaznamenáváním. Učitelé mi odpovídali v celých větách nebo heslovitě a sdělovali mi své zkušenosti s kázní a autoritou. Na závěr rozhovoru jsem dotazovanému poděkovala za poskytnutý čas pro náš rozhovor a za ochotu. Naše hovory byly zaznamenávány na předem připravený list papíru, kde jsem měla předpřipravené otázky.

Dotazník je nejrozšířenější metodou pedagogického výzkumu. Podstatou je zjišťování informací o respondentovi, o jeho názorech a postojích k dané problematice. Kumar (2005) říká, že dotazník je sbírka otázek, která je podána psanou formou. Při

vyplňování dotazníku respondent čte otázky a poté na ně odpovídá. Podle Skutila (2011) má dotazník, stejně jako rozhovor, své výhody a nevýhody. Mezi výhody patří snadná a rychlá administrace, anonymita respondentů a možnost oslovení většího počtu dotazovaných. Mezi nevýhody této metody patří subjektivní odpovědi respondentů, přesnost určených otázek a variant odpovědí striktně omezuje prostor pro odpovědi respondenta, který je občas nucen zvolit variantu, kterou by jinak nezvolil a je možné, že se respondent otázce vyhne.

Dotazník byl určen pro žáky 4. a 5. tříd. Jako u řízeného rozhovoru, tak i u dotazníku byly otázky otevřené a žáci se tak mohli více rozepsat. Této šance však bohužel někteří nevyužili a odpověď mi napsali pouze jedním slovem.

7 INTERPRETACE A VÝSLEDKY VÝZKUMU

V této kapitole bude pozornost soustředěna výsledkům výzkumu realizovaného pomocí již zmíněných rozhovorů a dotazníků. Při prezentaci výsledků mého výzkumu, budu dané otázky zařazovat do oblastí a pořadí otázek zůstane stejné s rozhovorem i s dotazníkem. Jednotlivé odpovědi žáků a učitelů budou vyhodnoceny společně vždy za celou skupinu (třídu) a celkově dohromady. Některé otázky s odpověďmi jsou doplněny pro přehlednost grafem a tabulkou.

Na základě klíčových slov ve volných odpovědích žáků v dotazníku, jsem odpovědi třídila do jednotlivých vlastností pedagogů, ty jsou pak shrnuty v závěrečné kapitole do kategorií.

7.1 Rozhovory

V podkapitole uvádím vyhodnocené odpovědi na otázky z rozhovoru.

Zkratky pro následující text

UAJ Učitel anglického jazyka

UI Učitel informatiky

UTV Učitel tělesné výchovy

TU Třídní učitel

TU4A Třídní učitel 4. A

TU4B Třídní učitel 4. B

TU5A Třídní učitel 5. A

TU5B Třídní učitel 5. B

Cíl č. 1

K cíli číslo 1 (zmapovat vlastnosti učitelů, které ovlivňují jejich utváření autority a kázně) jsem si vymezila následující dotazy, které jsou také v příloženém souboru.

Výpovědi k otázce č. 1 a č. 2

Jaké Vaše vlastnosti Vám pomáhají při udržování kázně při učitelském působení? V čem přesně Vám tyto vlastnosti pomáhají?

UI: „Tak je to hlavně klid, rozvaha, nadhled, kamarádský, ale přesto důsledný přístup k daným situacím a k žákům. Pomáhají mi v přístupu k žákům, kteří ke mně mají důvěru a obrací se na mě při řešení problémů.“

UAJ: „Tolerantnost, optimismus, důslednost a respektování názorů žáků. Respektování názoru žáka myslím jen do určité míry. Pomáhají mi v motivaci žáků k dalšímu vzdělávání. Žáci ke mně získávají důvěru a jsou potom schopni za mnou přijít s problémem, jak k učivu, tak s osobním.“

UTV: „Osobní příklad, tedy názornost. Vstřícnost, důslednost, umění naslouchat a dbám na bezpečnost, to znamená minimalizaci rizik. Dokážu předvést, co po dětech vyžadují a žáci se mi potom snaží vyrovnat nebo být lepší. Minimum úrazů z důvodů nekázně.“

TU4A: „V první řadě důslednost, což je velmi náročné, spravedlivost, přesvědčení o svém záměru a motivace k práci. Vždy jim vše vysvětlím a řeknu důvody.“

TU4B: „Bezpodmínečně je to důslednost a jasně stanovená pravidla. Také čerpám rady a zkušenosti od jiných kolegů. Pomáhá mi to v tom, že žáci přesně vědí, co po nich v danou chvíli požadují. Žáci vědí, že pravidla se prostě musí dodržovat.“

TU5A: „Jediné, co mě napadá je pečlivost, zodpovědnost a důslednost. Pomáhají mi při zavádění určitých pravidel, ke kterým žáky vedu, aby jejich práce a pobyt ve škole byl precizní.“

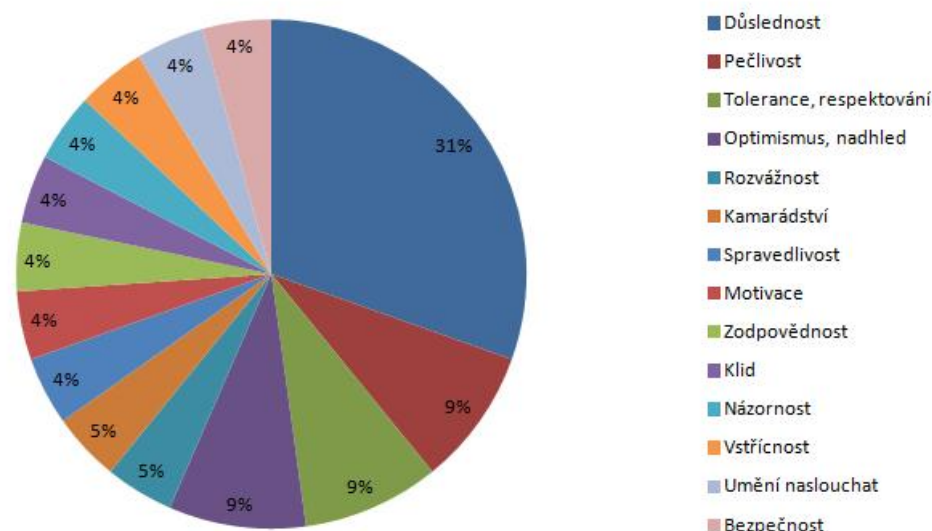
TU5B: „Pečlivost, důslednost a vyžadují plnou soustředěnost při zadávání práce. Žáci poté vědí, že trest, který jim hrozí, je dodržen.“

Na základě výpovědí všech dotazovaných respondentů se ukázalo, že důslednost patří k předním příčkám k udržení kázně a následně k budování autority učitele. Pro přehled zde uvádím ještě tabulku ke shrnutí (viz. tab. č. 1, graf č. 1).

Vlastnosti pedagoga	Četnost
Důslednost	7
Pečlivost	2
Tolerance, respektování	2
Optimismus, nadhled	2
Rozvážnost	1
Kamarádství	1
Spravedlivost	1
Motivace	1
Zodpovědnost	1
Klid	1
Názornost	1
Vstřícnost	1
Umění naslouchat	1
Bezpečnost	1

Tabulka 1: Vlastnosti pomáhající k udržení kázně

Vlastnosti pomáhající k udržení kázně

Graf 1: Vlastnosti pomáhající k udržení kázně

Výpovědi k otázce č. 3

Na čem si myslíte, že je založena právě Vaše autorita?

UI: „Hlavně na vztahu k dětem, rodičům a na důslednosti.“

UAJ: „Jsem schopna respektovat názory žáků, spravedlivě je ocenit za jejich učební výkony a práci. Občas dělám zábavné a oddychové hodiny v AJ.“

UTV: „Snažím se vnímat názory, přání a problémy žáků. Chci, aby si žáci hodiny TV užili a ne protrpěli. Snažím se dělat hodiny zábavné. Vnímají, že je naučím vždy něco nového. Dokážu ocenit snahu a velmi hodnotný výkon.“

TU4A: „Nejspíš hlavně na přátelství. Žákům nabízím všeobecnou pomoc, ne pouze ve škole. Jsem emotivní, občas se ocitnu v pozici matky, tedy v určitých ohledech. Prosazuji legraci, ale takovou, kdy se smějí všichni. A ne posmívání.“

TU4B: „Zejména na přátelství, na tom, že mě žáci dlouhodobě znají a vědí, jak se v různých situacích chovám. Dokážu komunikovat.“

TU5A: „Je hlavně založena na maximální spravedlivosti. Jsem na sebe taková, jaká chci, aby na mě byli žáci. Mám na sebe vysoké požadavky a tedy i na žáky.“

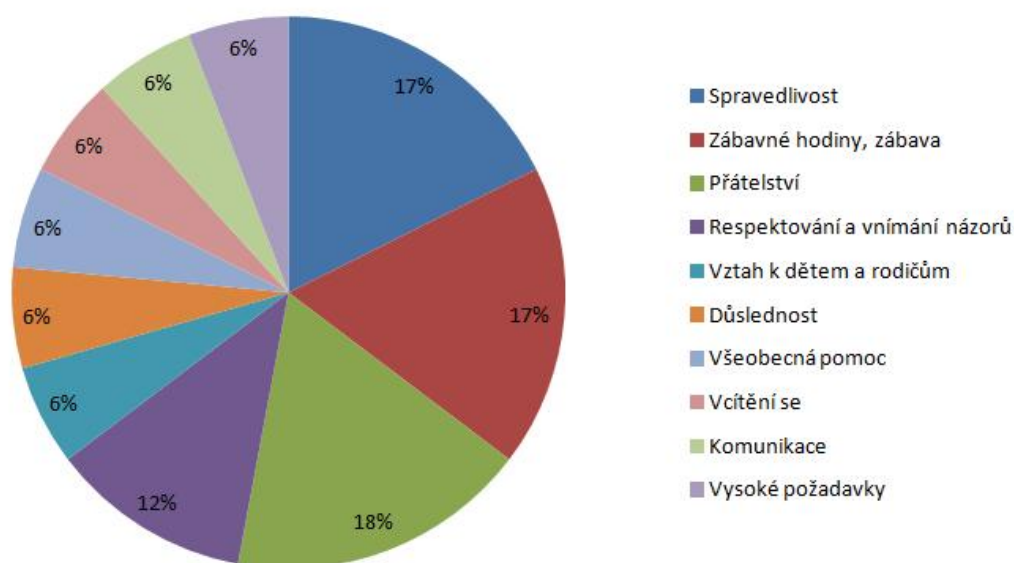
TU5B: „Snažím se, aby ve mně žáci viděli kamaráda. Spravedlnost.“

Je zde patrné, že z tvrzení učitelů je autorita založena zejména na spravedlivosti, přátelství, na zajímavých, zábavných hodinách a celkové zábavě. Výpovědi jsou uvedeny v tabulce (viz. tab. č. 2, graf č. 2). Potvrdily se nám tedy skutečnosti, které jsou zmíněné v kapitole 1. 4.

Vlastnosti pedagoga	Četnost
Spravedlivost	3
Zábavné hodiny, zábava	3
Přátelství	3
Respektování a vnímání názorů	2
Vztah k dětem a rodičům	1
Důslednost	1
Všeobecná pomoc	1
Vcítění se	1
Komunikace	1
Vysoké požadavky	1

Tabulka 2: Založení autority

Založení autority

Graf 2: Založení autority

Výpovědi k otázce č. 4 a č. 5

Jaké Vaše vlastnosti Vám ztěžují udržení kázně při učitelském působení? V čem přesně Vám tyto vlastnosti narušují vyučovací hodinu?

UI: „Tak určitě moje upovídánost, vyprávění příběhů ze života. Stává se mi, že se zapovídám a tím se zdržíme ve výuce. Ale žáky to baví.“

UAJ: „Myslím si, že žádné vlastnosti mi neztěžují udržení kázně. S kázní nemám vůbec žádné problémy.“

UTV: „Někdy se u mě objeví přílišná tolerance, například při nevhodném chování a vulgarismech u žáků. Převážně pouze napomínám žáky slovně, netrestám je poznámkami, apod. Žáci nemají strach z postihu a někdy zneužívají mé tolerance.“

TU4A: „Přílišná péče, moje předvídatelnost. Z toho plynou různá omezení pro žáky, která se jim nemusí líbit.“

TU4B: „Rozhodně můj věk. Když je na mě znát nevyspání, únava. V tom vidím jistou překážku, protože jsem nesoustředěná a vykolejím z výuky. Také polevení ze svých požadavků.“

TU5A: „Spíše to jsou city a pocity. Jsem si vědoma zbytečného dramtizování. Někdy žákům polevuji v nárocích v učivu. Mám nedokonalý systém v řešení různých situacích. Tak jak si vše představuji, není možné doopravdy zvládnout.“

TU5B: „Občas slevím ze svých požadavků. Někteří žáci občas zneužijí toho, že někdy slevím a například nedodělají, neudělají zadanou práci.“

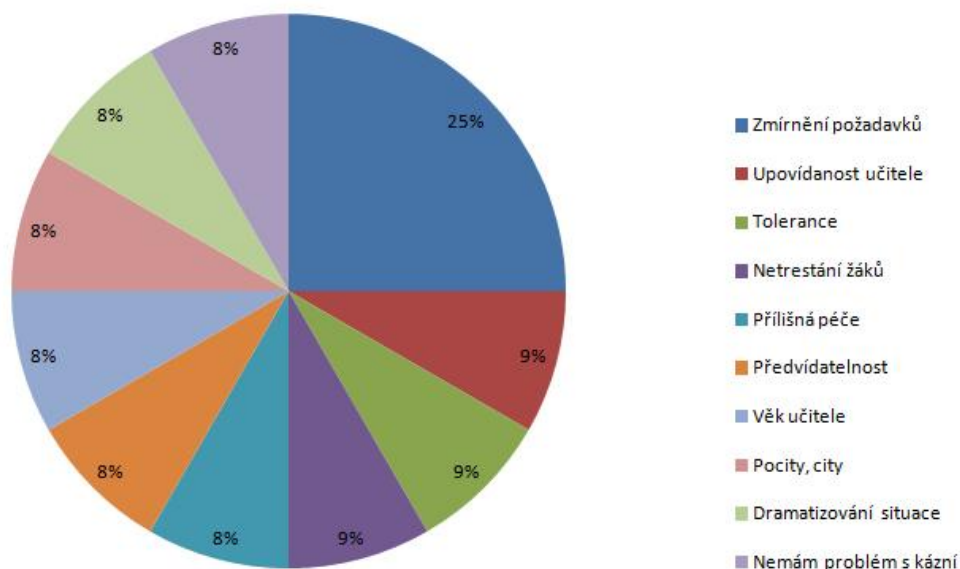
Učitelé si myslí, že nejvíce jim ztěžuje udržení kázně polevení z nároků, které kladou na své žáky. Dále poté upovídánost pedagoga, přílišná tolerance, netrestání žáků, předvídatelnost, věk učitele, pocity a city, zbytečné dramtizování. Pouze jedna paní učitelka mi v rozhovoru řekla, že s kázní nemá vůbec žádné problémy. (viz tab. č. 3, graf č. 3)

Vlastnosti pedagoga	Četnost
Zmírnění požadavků	3
Upovídánost učitele	1
Tolerance	1
Netrestání žáků	1
Přílišná péče	1
Předvídatelnost	1
Věk učitele	1
Pocity, city	1
Dramtizování situace	1
Nemám problém s kázní	1

Tabulka 3: Vlastnosti ztěžující udržení kázně

Vlastnosti ztěžující udržení kázně

Graf 3: Vlastnosti ztěžující udržení kázně

7.2 Dotazníky

V této podkapitole uvádím vyhodnocené odpovědi na otázky z dotazníků pro žáky. Dotazovaných žáků bylo celkem 85. Z toho bylo 42 dívek a 43 chlapců. Nejprve uvádím jednotlivé výsledky jednotlivých tříd a potom celkové výsledky.

Cíl č. 2

K cíli číslo 2 (vypátrat, jaký učitel je u žáků nejvíce, nejméně oblíbený a proč tomu tak je) jsem si vymezila následující otázky (také viz. příloha)

7.2.1 Třída 4. A

Výpovědi k otázce č. 1 a č. 2

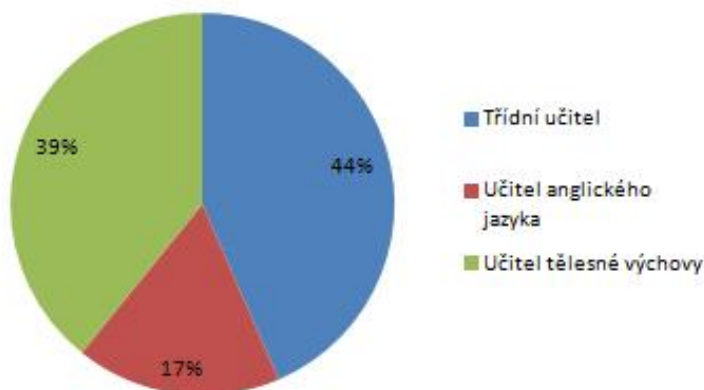
Co máš nejraději na svém nejoblíbenějším učiteli a jaký předmět tento učitel vyučuje?

Jako nejoblíbenějšího učitele zvolili žáci (23 dětí) svého třídního učitele, který dostal 10 voleb, poté učitele tělesné výchovy s 9 hlasy a nakonec učitele anglického jazyka se 4 hlasy (viz tabulka č. 4, graf č. 4).

Nejoblíbenější učitel	Četnost
Třídní učitel	10
Učitel anglického jazyka	4
Učitel tělesné výchovy	9

Tabulka 4: Nejoblíbenější učitel 4. A

Nejoblíbenější učitel 4. A

Graf 4: Nejoblíbenější učitel 4. A

TU: „Je s ním sranda.“

„Je moc hodná, hraje s námi hry a jezdíme hodně na výlety.“

„Že není přísná, vysvětlí nám to, co se učíme.“

„Je milá, příjemná, spravedlivá.“

„Že jezdíme na výlety. Líbí se mi, jak mě učí, je moudrá, chytrá a spravedlivá.“

„Že s námi jezdí na výlety, povídá si s námi a radí nám.“

„Že s námi jezdí na výlet. Že se na mě usmívá.“

UTV: „Na mém učiteli se mi líbí, že s námi cvičí.“

„Při hodinách není nikdy nuda, je to zábava.“

„Že je srandovní, že mi rozumí.“

„Mám na něm rád sportování a smysl pro humor.“

„Já mám rád na našem učiteli na tělocvik, jak nám dává přezdívky.“

„Je vtipný.“

„Že je velmi hodný a má smysl pro humor.“

UAJ: „Mám ráda, že mluví zřetelně, že nám všechno dobře vysvětlí.“

„Že mi pomáhá, jezdí se mnou na výlety a je moc hodná.“

„Je hodná a přísná.“

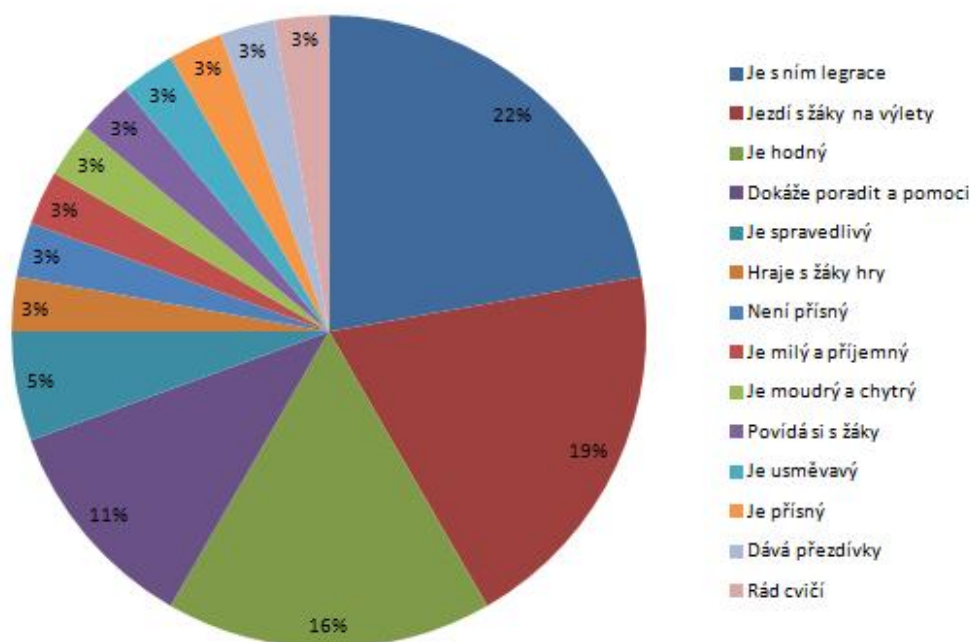
Nejvíce se žáci shodli, že jejich daného pedagoga zvolili proto, že je s ním legrace, jezdí s nimi na výlety, je hodný, radí jim a pomůže (viz tabulka č. 5, graf č. 5).

Vlastnosti pedagoga	Četnost
Je s ním legrace	8
Jezdí s žáky na výlety	7
Je hodný	6
Radí nám a pomůže	4
Je spravedlivý	2

Hraje s žáky hry	1
Není přísný	1
Milý a příjemný	1
Moudrý a chytrý	1
Povídá si s žáky	1
Usměvavý	1
Přísný	1
Dává přezdívky	1
Rád cvičí	1

Tabulka 5: Vlastnosti nejvíce oblíbeného učitele 4. A

Vlastnosti nejvíce oblíbeného učitele 4. A

Graf 5: Vlastnosti nejvíce oblíbeného učitele 4. A

Výpovědi k otázce č. 3 a č. 4

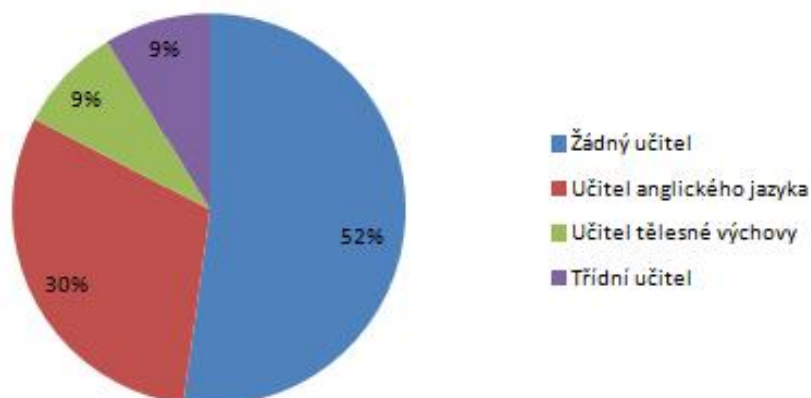
Co Ti vadí na Tvém/Tvé nejméně oblíbeném učiteli/učitelce? Jaký předmět tento učitel vyučuje?

Jako nejméně oblíbeného pedagoga žáci zvolili učitele anglického jazyka, který dostal od žáků 7 hlasů, 2 volby získal třídní učitel a stejný počet hlasů získal učitel tělesné výchovy. 12 žáků napsalo, že nemají nejméně oblíbeného pedagoga (viz tabulka č. 6, graf č. 6).

Nejméně oblíbený učitel	Četnost
Žádný učitel	12
Učitel anglického jazyka	7
Učitel tělesné výchovy	2
Třídní učitel	2

Tabulka 6: Nejméně oblíbený učitel 4. A

Nejméně oblíbený učitel 4. A

Graf 6: Nejméně oblíbený učitel 4. A

UAJ: „Že na nás křičí a vysvětlí to jenom 2.“

„Moc křičí a je mrzutá.“

„Dává hodně úkolů a je přísná.“

„Na učitelce nemám rád, jak je přísná.“

UTV: „Má trapné vtipy.“

„Je přísný.“

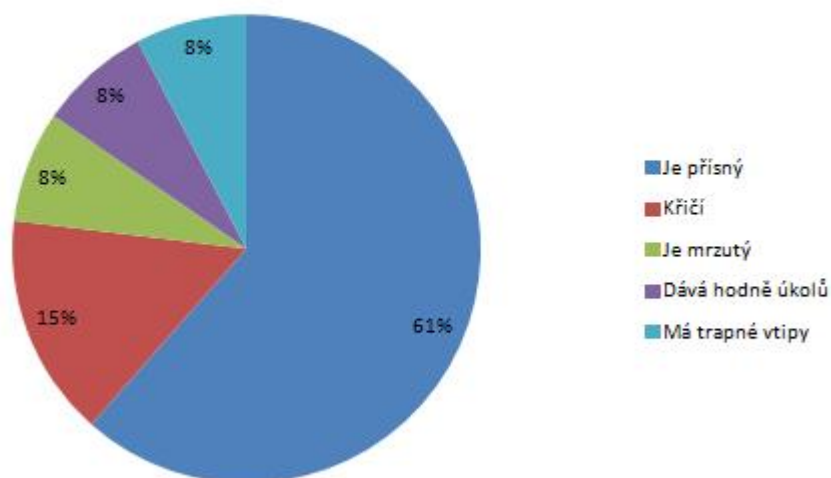
TU: „Že je moc přísná.“

Žáci zvolili svého nejméně oblíbeného učitele hlavně proto, že je přísný, křičí na ně, je mrzutý, dává hodně úkolů a má trapné vtipy (viz tabulka č. 7, graf č. 7).

Vlastnosti pedagoga	Četnost
Je přísný	8
Křičí	2
Je mrzutý	1
Dává hodně úkolů	1
Má trapné vtipy	1

Tabulka 7: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 4. A

Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 4. A

Graf 7: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 4. A

7.2.2 Třída 4. B

Výpovědi k otázce č. 1 a č. 2

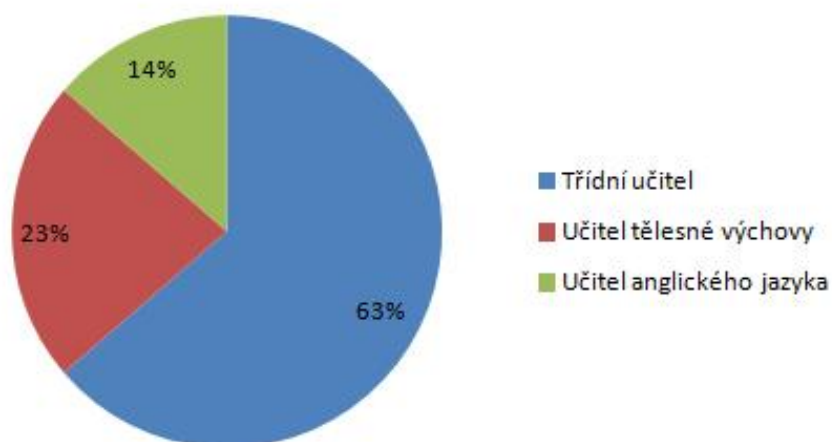
Co máš nejraději na svém nejoblíbenějším učiteli a jaký předmět tento učitel vyučuje?

Za svého nejoblíbenějšího učitele zvolili žáci (22 dětí) třídního učitele, který dostal 14 voleb, poté učitele tělesné výchovy s 5 hlasy a nakonec učitele anglického jazyka se 4 hlasy (viz tabulka č. 8, graf č. 8).

Nejoblíbenější učitel	Četnost
Třídní učitel	14
Učitel tělesné výchovy	5
Učitel anglického jazyka	3

Tabulka 8: Nejoblíbenější učitel 4. B

Nejoblíbenější učitel 4. B

Graf 8: Nejoblíbenější učitel 4. B

TU: „Že se s námi učí a dobře všechno vysvětlí.“

„Že trvá na to, abychom toho hodně uměli.“

„Mám na ní rád, že nás nešetří a pak se víc naučíme.“

„Mám rád tuto paní učitelku, protože nám vše vysvětlí a nemá žádného nadřazeného žáka.“

„Učí zábavnou metodou. Když uděláme věci navíc, nebo když vzorně napíšeme písemku, dá nám vybrat kartičku a za tři kartičky dostaneme pochvalu do žákovské knížky.“

„Že jezdíme na výlety a je veselý.“

„Je hodná, není moc přísná.“

„Že nás dobře učí.“

„Je hodná, hodně nám o vlastivědě vysvětlí dějiny. Za odměnu nám dává krásné kartičky. Dává nám dobré a zábavné domácí úkoly.“

„Že mě všechno krásně naučí a myslí to se mnou dobře.“

„Je příjemný a hodně aktivní. Jezdí s námi na výlety a podobně.“

„Je hodná, dokáže si poradit a dobře učí.“

„Je přísný jen, když je to potřeba. Na hodné, chytré a spolehlivé děti křičí jen, když je potřeba.“

UAJ: „Vše nám vysvětlí.“

„Je hodná. Když něčemu nerozumím, tak nám poradí.“

UTV: „Mám rád to, že zpestřuje výuku různými hry a zábavně učí.“

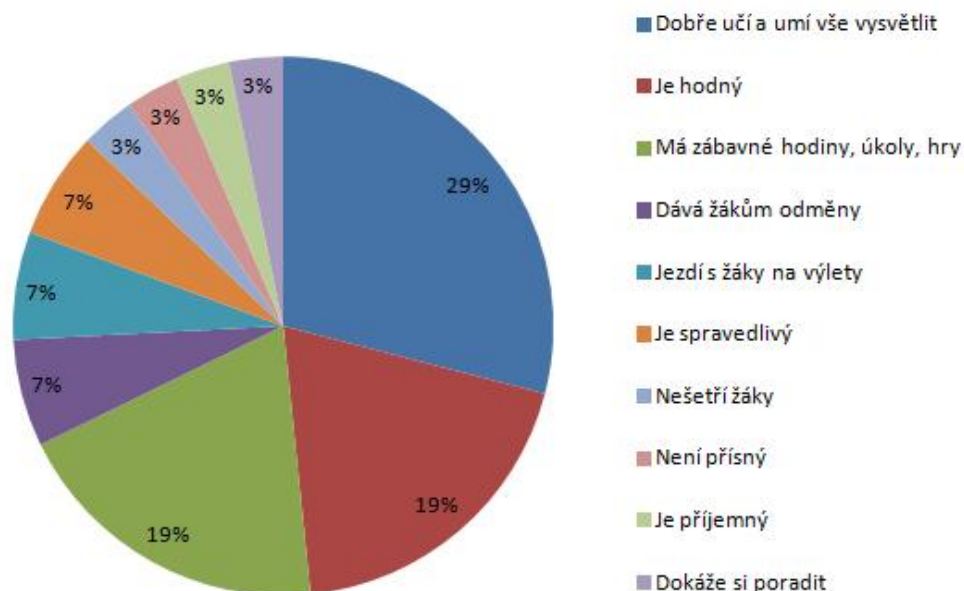
„Hrajeme hry.“

Nejvíce se žáci shodli, že jejich zvolený nejoblíbenější pedagog umí dobře vysvětlit látku a dobře učí, je hodný, má zábavné hodiny, úkoly a hry, dává odměny, jezdí se žáky na výlety a je spravedlivý. (viz tabulka č. 9, graf č. 9)

Vlastnosti pedagoga	Četnost
Dobře učí a umí vše vysvětlit	9
Je hodný	6
Má zábavné hodiny, úkoly, hry	6
Dává žákům odměny	2
Jezdí s žáky na výlety	2
Je spravedlivý	2
Nešetří žáky	1
Není přísný	1
Příjemný	1
Dokáže si poradit	1

Tabulka 9: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 4. B

Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 4. B

Graf 9: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 4. B

Výpovědi k otázce č. 3 a č. 4

Co Ti vadí na Tvém/Tvé nejméně oblíbeném učiteli/učitelce? Jaký předmět tento učitel vyučuje?

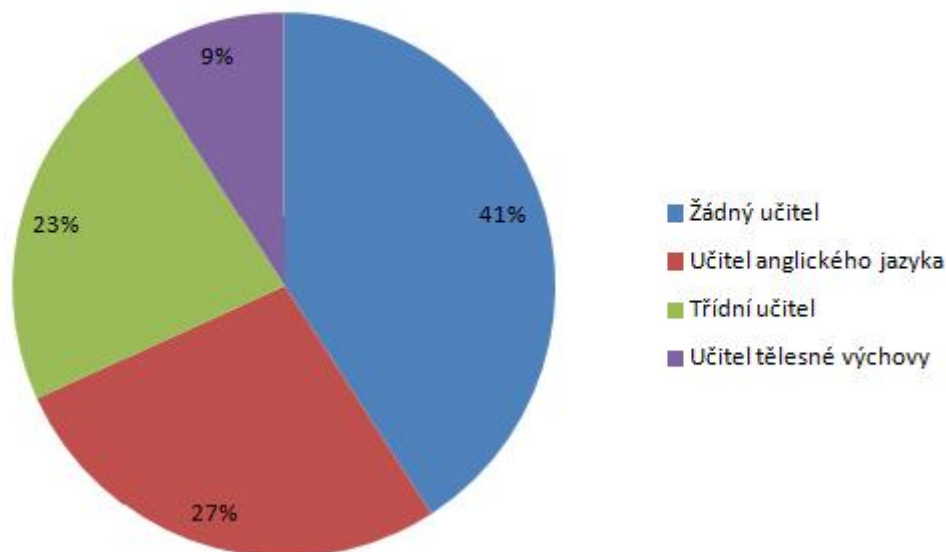
Jako nejméně oblíbeného pedagoga žáci zvolili učitele anglického jazyka, který dostal od žáků 6 hlasů, 5 voleb získal třídní učitel a 2 hlasy získal učitel tělesné výchovy. 9 žáků napsalo, že nemají nejméně oblíbeného pedagoga (viz tabulka č. 10, graf č. 10).

Nejméně oblíbený učitel	Četnost
Žádný učitel	9
Učitel anglického jazyka	6
Třídní učitel	5

Učitel tělesné výchovy	2
------------------------	---

Tabulka 10: Nejméně oblíbený učitel 4. B

Nejméně oblíbený učitel 4. B

Graf 10: Nejméně oblíbený učitel 4. B

UAJ: „Že nám dává moc věcí na učení.“

„Má tři své miláčky – žáky nej. Jen málokdy mě pustí ke slovu.“

„Pořád a pořád něco vypráví.“

„Když jsme se jí šli na něco zeptat, tak nás odmítla a poslala do lavice. Nebavili mě věci, které jsme dělali.“

„Je hodně přísná a okřikuje nás.“

TU: „Že nám skoro furt dává písemné práce.“

„Až moc hodná a nic nás nenaučila.“

„Že na nás tlačí a vždycky všechno děláme dvakrát.“

„Říká nám dětičky a různé přezdívky.“

„Na neoblíbené učitelce mi vadí to, že když něco někdo chce, tak ho nepřijme a nevyslechne.“

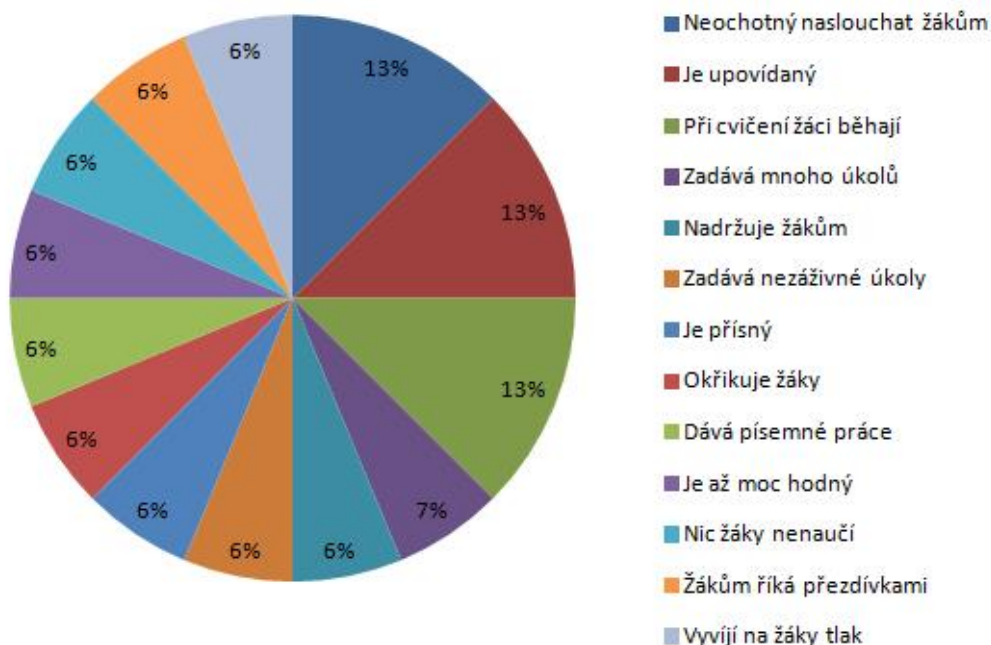
UTV: „Mně vadí, že vyučuje běhání a mě bolí nohy.“

Žáci zvolili svého nejméně oblíbeného učitele hlavně proto, že je neochotný jim naslouchat, je upovídaný a při TV musí žáci běhat (viz tabulka č. 11, graf č. 11).

Vlastnosti pedagoga	Četnost
Neochotný naslouchat žákům	2
Je upovídaný	2
Při cvičení žáci běhají	2
Zadáva mnoho úkolů	1
Nadržuje žákům	1
Zadáva nezáživné úkoly	1
Přísný	1
Okřikuje žáky	1
Dává písemné práce	1
Je až moc hodný	1
Nic žáky nenaučí	1
Žákům říká přezdívkami	1
Vyvíjí na žáky tlak	1

Tabulka 11: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 4. B

Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 4. B

Graf 11: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 4. B

7.2.3 Třída 5. A

Výpovědi k otázce č. 1 a č. 2

Co máš nejraději na svém nejoblíbenějším učiteli a jaký předmět tento učitel vyučuje?

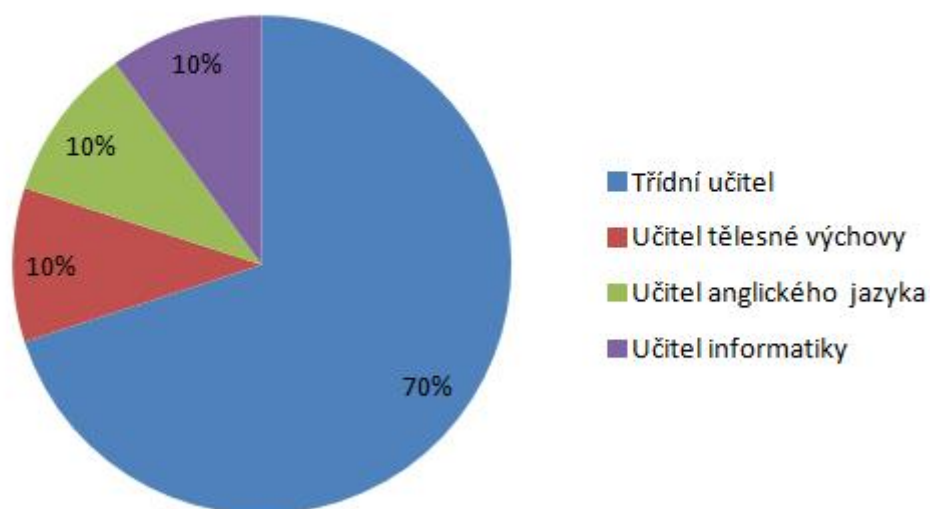
Za svého nejoblíbenějšího učitele zvolili žáci (20 dětí) třídního učitele, který dostal 14 voleb, poté učitele tělesné výchovy s 2 hlasy, učitele anglického jazyka s 2 hlasy a učitele informatiky s 2 hlasy (viz tabulka č. 12, graf č. 12).

Nejoblíbenější učitel	Četnost
Třídní učitel	14

Učitel tělesné výchovy	2
Učitel anglického jazyka	2
Učitel informatiky	2

Tabulka 12: Nejoblíbenější učitel 5. A

Nejoblíbenější učitel 5. A

Graf 12: Nejoblíbenější učitel 5. A

TU: „Že je hodný, spravedlivý a ne moc přísný.“

„Že je s ním zábava a vypráví nám vše možné, povídky, co se mu stalo, když byl malý.“

„Že je hodná a vše nám vysvětlí.“

„Že má dobré nápady a je spravedlivý.“

„Je ke všem spravedlivý, není přísný, ale ani hodný. Umí si poradit se zlobivými žáky.“

„Je hodný a poradí s tím, co nám není jasné.“

UTV: „Je přátelský a má dobré nápady.“

UAJ: „Je s ní sranda.“

„Že nám vše vysvětlí.“

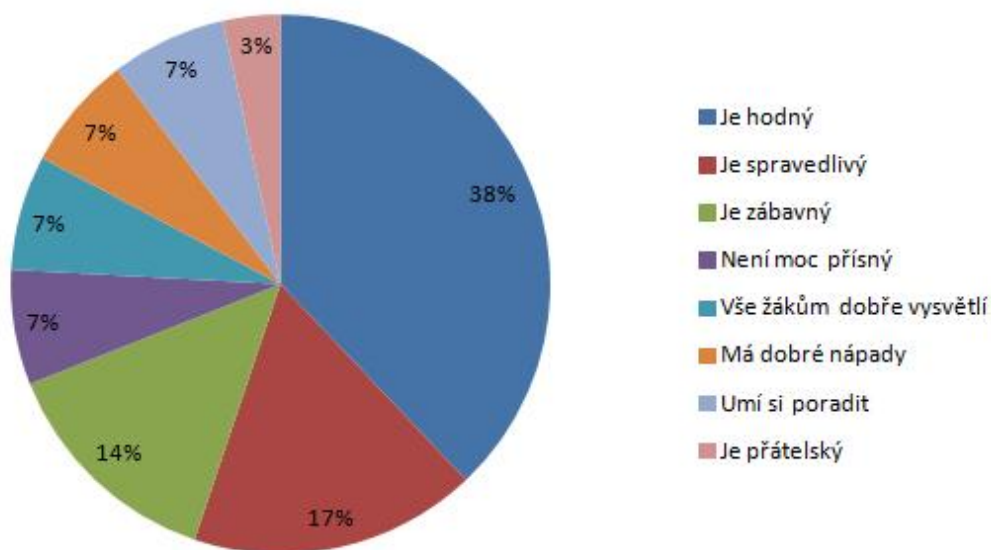
UI: „Je hodná.“

Nejvíce se žáci shodli, že jejich zvolený nejoblíbenější pedagog je hodný, spravedlivý a zábavný (viz tabulka č. 13, graf č. 13).

Vlastnosti pedagoga	Četnost
Je hodný	11
Je spravedlivý	5
Je zábavný	4
Není moc přísný	2
Vše žákům vysvětlí	2
Má dobré nápady	2
Umí si poradit	2
Je přátelský	1

Tabulka 13: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 5. A

Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 5. A

Graf 13: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 5. A

Výpovědi k otázce č. 3 a č. 4

Co Ti vadí na Tvém/Tvé nejméně oblíbeném učiteli/učitelce? Jaký předmět tento učitel vyučuje?

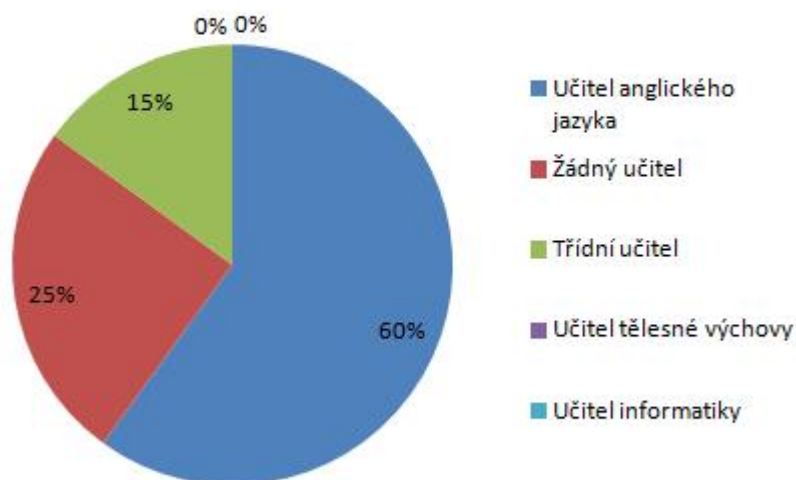
Jako nejméně oblíbeného pedagoga žáci zvolili učitele anglického jazyka, který dostal od žáků 12 hlasů, 3 volby získal třídní učitel a 5 žáků napsalo, že nemají nejméně oblíbeného pedagoga (viz tab. č. 14, graf č. 14).

Nejméně oblíbený učitel	Četnost
Učitel anglického jazyka	12
Žádný učitel	5
Třídní učitel	3
Učitel tělesné výchovy	0
Učitel informatiky	0

Tabulka 14: Nejméně oblíbený učitel 5. A

Nejméně oblíbený učitel 5. A

Graf 14: Nejméně oblíbený učitel 5. A

UAJ: „Máme každý den úkol.“

„Je moc přísný, dává nám hodně úkolů.“

„Že nám dává trochu těžké testy.“

„Je moc hodná, ale dává nám hodně úkolů.“

„Že řekne něco, co není pravda.“

„Dává mi špatné známky.“

TU: „Nespravedlivost.“

„Pořád nám dává testy.“

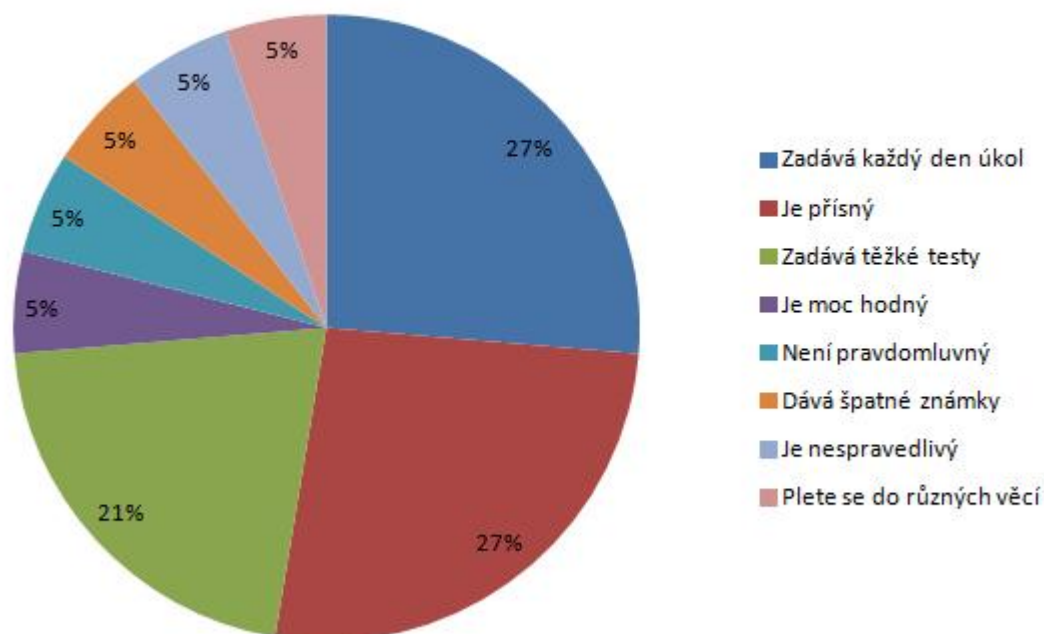
„Do všeho se plete a je moc zvědavá. Je přísná.“

Žáci zvolili svého nejméně oblíbeného učitele hlavně proto, že zadává každý den úkol, těžké testy a je přísný (viz tabulka č. 15).

Vlastnosti pedagoga	Četnost
Zadáva každý den úkol	5
Je přísný	5
Zadáva těžké testy	4
Je moc hodný	1
Není pravdomluvný	1
Dává špatné známky	1
Je nespravedlivý	1
Plete se do různých věcí	1

Tabulka 15: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 5. A

Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 5. A

Graf 15: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 5. A

7.2.4 Třída 5. B

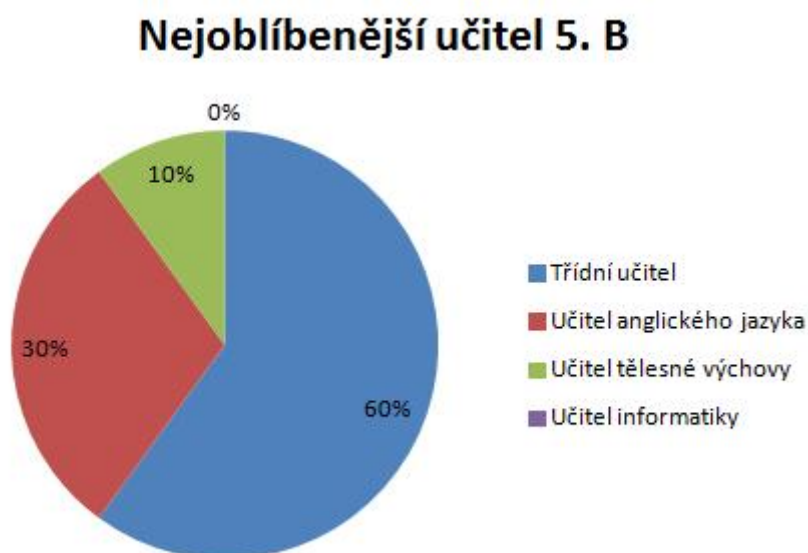
Výpovědi k otázce č. 1 a č. 2

Co máš nejraději na svém nejoblíbenějším učiteli a jaký předmět tento učitel vyučuje?

Nejoblíbenější učitel této třídy, kde je 20 žáků, se stal třídní učitel, který dostal 12 voleb, poté učitel anglického jazyka s 6 hlasy a učitel tělesné výchovy s 2 hlasy (viz tabulka č. 16, graf č. 16).

Nejoblíbenější učitel	Četnost
Třídní učitel	12
Učitel anglického jazyka	6
Učitel tělesné výchovy	2
Učitel informatiky	0

Tabulka 16: Nejoblíbenější učitel 5. B

Graf 16: Nejoblíbenější učitel 5. B

TU: „Je férový, když ho poprosím, poradí mi. Je na všechny žáky stejně přísný.“

„Zapojuje do hodiny i hry. Má s naší třídou trpělivost.“

„Je milý a hodný.“

„Je spravedlivý.“

„Je hodný, spravedlivý a hodně naučí.“

„Že naše učitelka nás má ráda a je moc hodná.“

„Je zábavná.“

UAJ: „Je to spravedlivost. Učitel se snaží své děti, co nejlépe naučit předmět.“

„Je spravedlivý, hodný, když něco nechápu, tak mi to vysvětlí.“

„Pomáhá mi a vysvětlí mi to, když něco nevím.“

„Byl spravedlivý, hodný, ale i přísný.“

UTV: „To, že si ze všeho dokáže udělat legraci, jako my žáci.“

„Nejraději mám našeho učitele tělocviku, protože je vtipný a spravedlivý.“

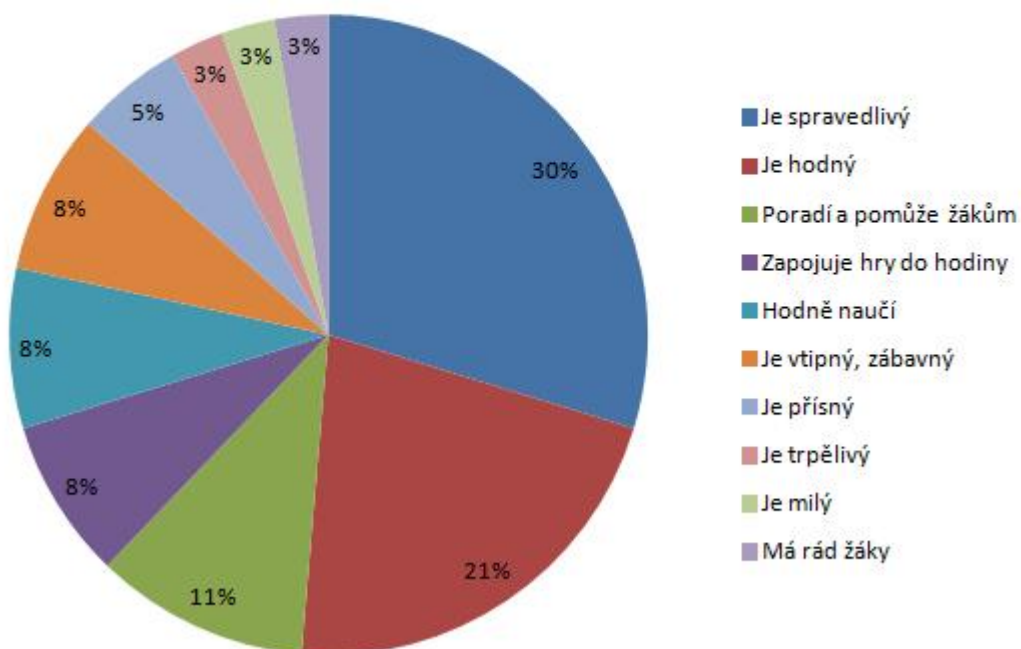
V této třídě žáci zvolili daného pedagoga proto, že je spravedlivý, hodný, dokáže poradit žákům, do vyučovacích hodin zařazuje hry, žáky hodně naučí a je zábavný (viz tabulka č. 17, graf č. 17).

Vlastnosti pedagoga	Četnost
Je spravedlivý	11
Je hodný	8
Poradí a pomůže žákům	4
Zapojuje hry do hodiny	3
Hodně naučí	3
Je vtipný, zábavný	3

Je přísný	2
Je trpělivý	1
Je milý	1
Má rád žáky	1

Tabulka 17: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 5. B

Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 5. B

Graf 17: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 5. B

Výpovědi k otázce č. 3 a č. 4

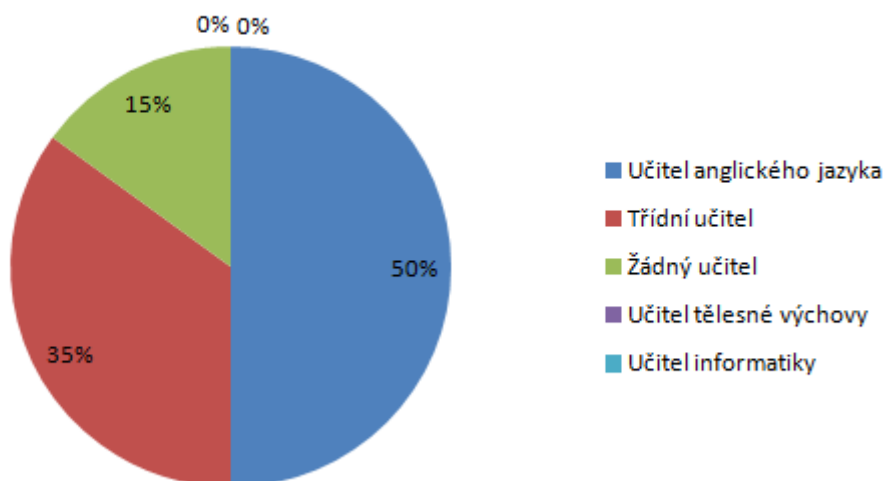
Co Ti vadí na Tvém/Tvé nejméně oblíbeném učiteli/učitelce? Jaký předmět tento učitel vyučuje?

Za svého nejméně oblíbeného pedagoga žáci zvolili učitele anglického jazyka, který dostal od žáků 10 hlasů, 7 voleb získal třídní učitel a 3 žáci napsali, že nemají nejméně oblíbeného pedagoga. Učitel informatiky a učitel tělesné výchovy nedostal žádný hlas (viz tabulka č. 18, graf č. 18).

Nejméně oblíbený učitel	Četnost
Učitel anglického jazyka	10
Třídní učitel	7
Žádný učitel	3
Učitel tělesné výchovy	0
Učitel informatiky	0

Tabulka 18: Nejméně oblíbený učitel 5. B

Nejméně oblíbený učitel 5. B

Graf 18: Nejméně oblíbený učitel 5. B

UAJ: „Dává mi málo času, dává nám úkoly, které nejsou pro náš věk a nebo nám dává moc těžké věci.“

„Je hodně přísná.“

„Nedává nám šanci se projevit.“

„Že s námi nehraje moc her.“

„Je nepříjemný.“

„Chce po nás hodně učiva.“

„Není spravedlivá a je přísná.“

TU: „Je nespravedlivý, nadržuje žákům, kteří se mu líbí a je mírný.“

„Nadržuje holkám.“

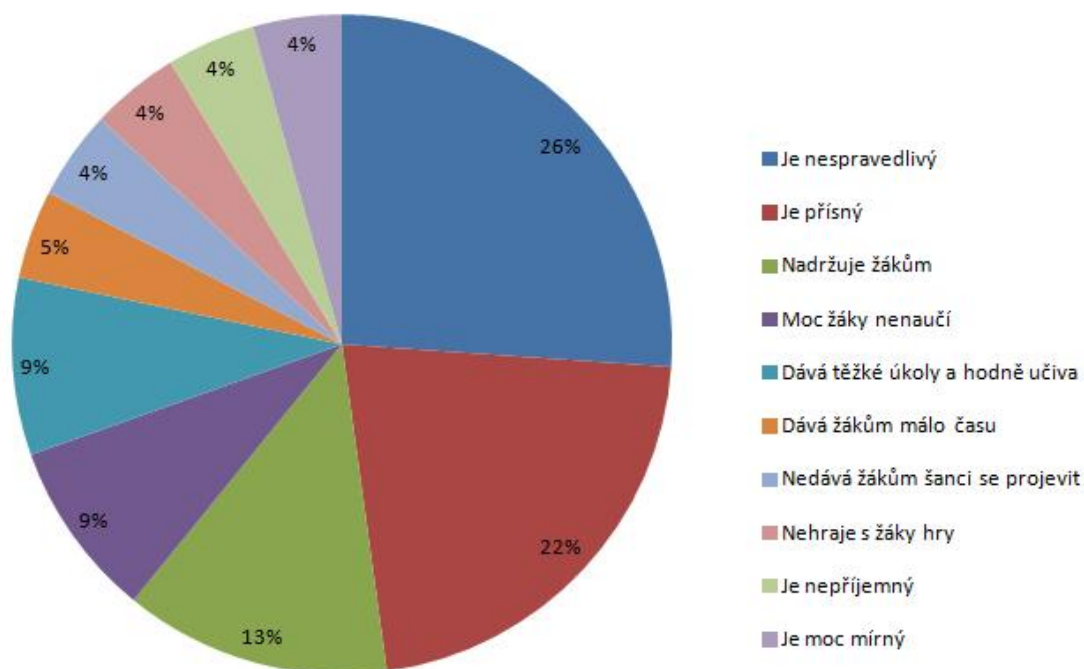
„Je nespravedlivá a moc nás toho zatím nenaučila.“

V této třídě žáci zvolili nejméně oblíbeného učitele proto, že je nespravedlivý, přísný, nadržuje žákům, zadává těžké úkoly a moc toho žáky nenaučí (viz tab. č. 19, graf č. 19).

Vlastnosti pedagoga	Četnost
Je nespravedlivý	6
Je přísný	5
Nadržuje žákům	3
Moc žáky nenaučí	2
Dává těžké úkoly a hodně učiva	2
Dává žákům málo času	1
Nedává žákům šanci se projevit	1
Nehraje s žáky hry	1
Je nepříjemný	1
Je moc mírný	1

Tabulka 19: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 5. B

Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 5. B

Graf 19: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 5. B

7.2.5 Celkové shrnutí

V předchozím textu jsem uvedla oblíbenost a neoblíbenost učitelů v jednotlivých třídách. Zde uvedu porovnání mezi 4. třídou (4. A, 4. B) a 5. třídou (5. A, 5. B) a také celkové shrnutí všech tříd.

Když se podíváme na výsledky zjistíme, že celkově mezi žáky je neoblíbenější třídní učitel, který dostal z 85 žáků 50 hlasů. Potvrdila se mi má myšlenka, že žáci s třídním učitelem tráví nejvíce času, a proto ho nejlépe znají a mají ho rádi. Za třídním učitelem se umístil učitel tělesné výchovy s 18 hlasy, pedagog anglického jazyka s 15 hlasy a učitel informatiky s 2 hlasy (viz tab. č. 20, graf č. 20).

Při vyhodnocování 4. a 5. třídy vyšlo najevo, že nejoblíbenějším učitelem ve 4. třídě (24 hlasů) a 5. třídě (26 hlasů) se stal třídní učitel. Zatímco učitel tělesné výchovy

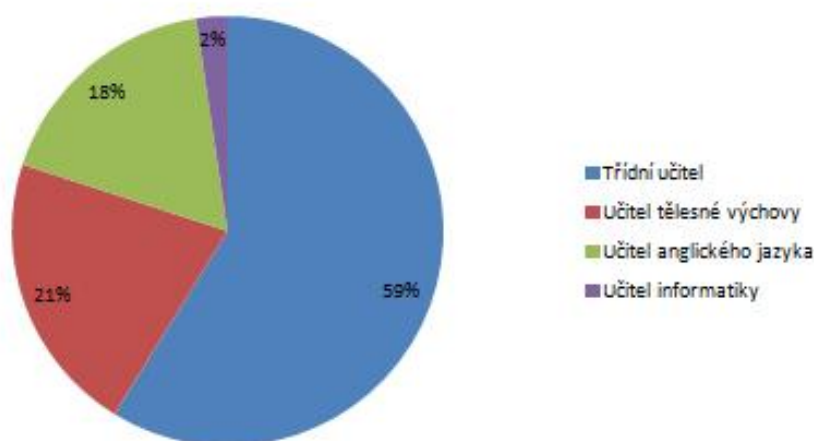

dostal ve 4. třídě 14 hlasů a v 5. třídě získal pouze 4 hlasy. Rozdílné hlasy dostal i pedagog anglického jazyka, kdy ve 4. třídě mu žáci dali 7 hlasů a v 5. třídě 8 hlasů.

Nejoblíbenější učitel	Četnost
Třídní učitel	50
Učitel tělesné výchovy	18
Učitel anglického jazyka	15
Učitel informatiky	2

Tabulka 20: Nejoblíbenější učitel všech zkoumaných tříd

Nejoblíbenější učitel všech zkoumaných tříd

Graf 20: Nejoblíbenější učitel všech zkoumaných tříd

Uvádím prvních několik vlastností učitele, které jsou podle žáků důležité. Pedagog by měl být hodný, zábavný, spravedlivý, měl by dobře žáky učit a umět dětem poradit a pomoci. (viz tab. č. 21, graf č. 21)

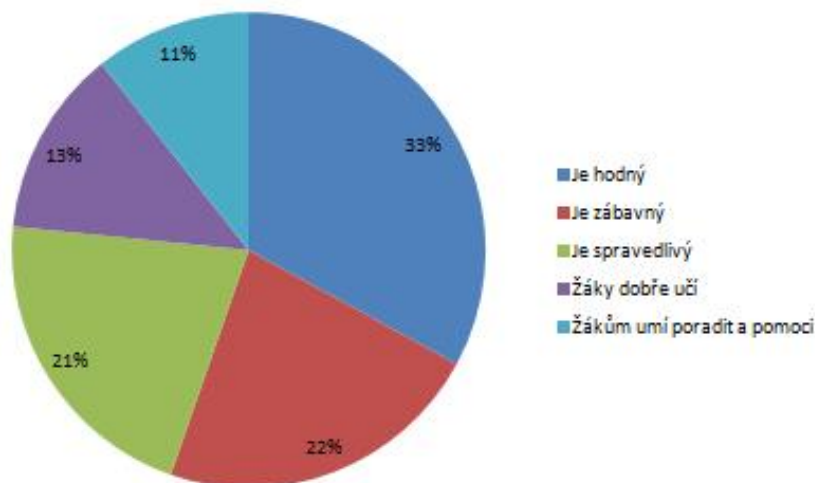
Výrazné rozdíly můžeme vidět ve výsledcích 4. a 5. třídy. Ve 4. třídě je podle žáků především důležité, že je pedagog zábavný (14 hlasů), hodný (12 hlasů), dobře učí (9 hlasů), pořádá výlety (9 hlasů). U žáků v 5. třídě je naopak nejdůležitější, že je

pedagog hodný (19 hlasů), spravedlivý (16 hlasů), zábavný (9 hlasů), a že umí žákům vše dobře vysvětlit (6 hlasů).

Vlastnosti pedagoga	Četnost
Je hodný	31
Je zábavný	21
Je spravedlivý	20
Žáky dobře učí	12
Žákům umí poradit a pomoci	10

Tabulka 21: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele všech zkoumaných tříd (kategorizováno)

Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele všech zkoumaných tříd

Graf 21: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele všech zkoumaných tříd

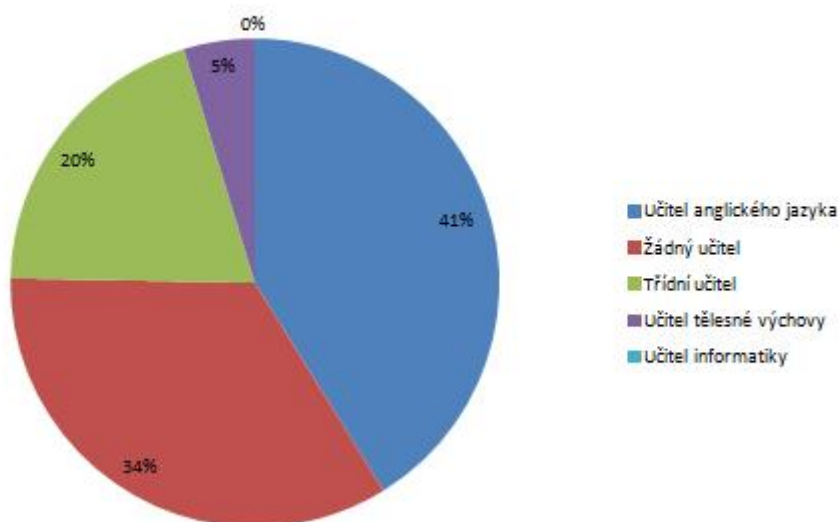
Z celkového hodnocení žáci určili za nejméně oblíbeného pedagoga učitele anglického jazyka, který získal 35 voleb z celkového počtu žáků. 29 žáků napsalo, že nemají žádného neoblíbeného učitele, což je myslím potěšující. Třídní učitel získal 17 hlasů a 4 hlasy získal učitel tělesné výchovy (viz tab. č. 22, graf č. 22).

Ve 4. třídě žáci nejvíce odpovídali, že nemají žádného nejméně oblíbeného učitele (21 hlasů). V 5. třídě tuto volbu zvolilo 5 žáků. Výrazný rozdíl je u 5. třídy, kde se žáci shodli, že nejméně oblíbený učitel je pedagog anglického jazyka (18 hlasů), který ve 4. třídě získal 13 hlasů. Učitel tělesné výchovy dostal 4 hlasy ve 4. třídě a 2 hlasy v 5. třídě. Zajímavé je, že třídní učitel získal od 4. třídy pouze 7 hlasů a v 5. třídě získal 15 hlasů.

Nejméně oblíbený učitel	Četnost
Učitel anglického jazyka	35
Žádný učitel	29
Třídní učitel	17
Učitel tělesné výchovy	4
Učitel informatiky	0

Tabulka 22: Nejméně oblíbený učitel všech zkoumaných tříd

Nejméně oblíbený učitel všech zkoumaných tříd

Graf 22: Nejméně oblíbený učitel všech zkoumaných tříd

Uvádím prvních několik míst, na kterých žáci vyzdvihli záporné vlastnosti pedagoga. Podle žáků neoblíbený pedagog je přísný, nespravedlivý a nadržuje žákům,

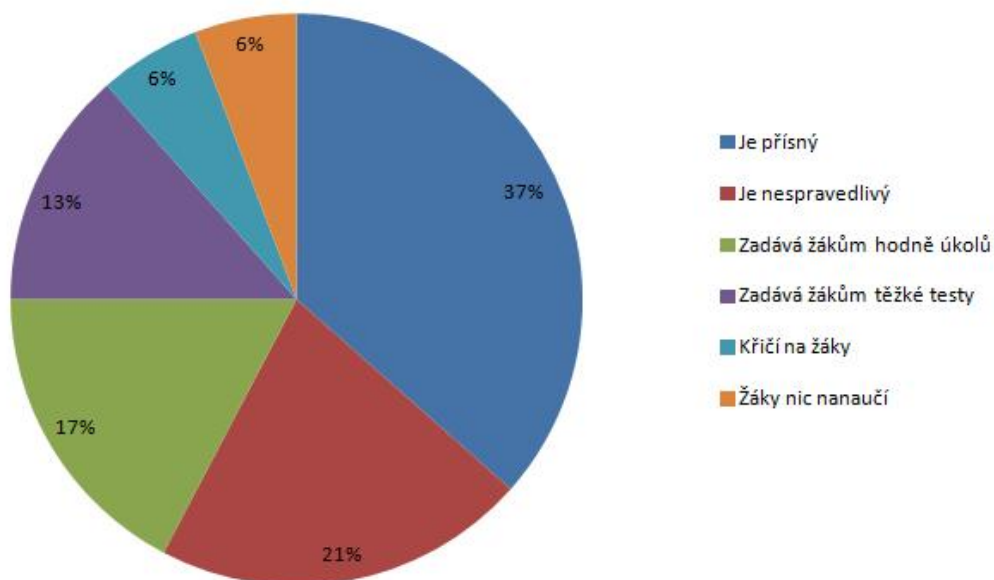
zadáva těžké úkoly a testy, křičí na žáky a podle žáků je pedagog nic nenaučí. (viz tab. č. 23, graf č. 23)

Nápadné rozdíly můžeme vidět ve výsledcích 4. a 5. třídy. Ve 4. třídě je podle žáků špatné, když je učitel přísný (8 hlasů), neochotný naslouchat (4 hlasy), a když křičí (3 hlasy). Oproti tomu v 5. třídě žáci uvádějí, že neoblíbený učitel je přísný (10 hlasů), nespravedlivý (9 hlasů) a zadává těžké úkoly a testy (9 hlasů).

Vlastnosti pedagoga	Četnost
Je přísný	19
Je nespravedlivý	11
Zadáva žákům hodně úkolů	9
Zadáva žákům těžké testy	7
Křičí na žáky	3
Žáky nic nenaučí	3

Tabulka 23: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele všech zkoumaných tříd (kategorizováno)

Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele všech zkoumaných tříd

Graf 23: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele všech zkoumaných tříd

Cíl č. 3

K cíli číslo 3 (zjistit, jak podle žáků pedagog nejlépe docílí autority a co naopak žáci vidí za narušováním učitelovy autority) jsem si vymezila následující otázku (také viz příloha).

Výpovědi k otázce č. 5

Co bys poradil/a všem učitelům, aby tě učení více bavilo? (můžeš vypsát i více námětů)

U této otázky mě pár žáků překvapilo svou odpovědí. Níže jsou uvedeny některé odpovědi, které jsem zařadila do tří skupin.

1. skupina

14 žáků na tuto otázku odpovědělo: „nic“.

2. skupina

Tito žáci, kterých bylo pouze 6, odpovídali takto:

„Baví mě to, jak se vyučuje.“

„Mě by učení nikdy nebavilo.“

„Mě vyučování celkem baví.“

„Nic, je to super takhle, jak to je.“

„Všechny učitele/ky mám rád.“

„Nic mi nevadí, vše mě s nimi baví.“

3. skupina

Tuto skupinu tvoří většina žáků. Celkem 65. Odpovědi jsou pro přehlednost zaznamenány v tabulce pod následujícím textem.

„Trochu víc her.“

„Aby nám dávala věci, které jsou pro náš věk a ne věci pro malé děti.“

„Aby nebyla tak přísná.“

„Aby byl více zábavný.“

„Aby po nás nechtěl tolik učiva.“

„Aby, že kdyby někdo něco provedl, aby nepotrestala i nás ostatní.“

„Aby nebyly furt jen testy.“

„Abychom na začátku hodiny si zahráli schody, nebo se nějak nastartovali.“

„Hlavně, aby byl spravedlivý.“

„Nechat prostor našim nápadům.“

„Méně pracovat do pracáku a nechovat se k nám, jako k malým školkařům.“

„Abychom nenatahovali do přestávky.“

„Více soutěží o jedničky.“

„Méně úkolů.“

„Aby byla hodná.“

„Soutěžit, atd.“

„Malovat si.“

„Aby žáka vyzval, když se hlásím.“

„Abychom víc pracovali na interaktivní tabuli.“

„Například, aby nám vše učitel názorně ukazoval.“

„Aby při učení byla zábava, aby se častěji usmíval, aby byl trochu přísnější.“

„Jezdit více na výlety.“

„Aby nás nějak motivoval.“

„Učit zábavnou metodou a 1x za týden chodit na počítače.“

„Být veselý učitel.“

„Aby šířili humor.“

„Abychom chodili na počítače.“

„Aby mě hodiny bavily, byly zajímavé.“

„Povídat si.“

„Abychom chodili častěji na interaktivní tabuli, abychom hráli hry a u toho procvičovali předmět.“

„Nedávat nám o hodině tolik práce a nedávat nám úkoly na prázdniny.“

„Aby na nás míň křičel.“

„Aby si psal zapomínání, když někdo něco nemá.“

„Aby byl hodný.“

„Míň psát v pracovním sešitě.“

„Já bych poradila učitelům, aby nebyl tolik přísný.“

„Učit se víc básní, ne o nich číst, aby nám řekl básničku i učitel.“

Podle odpovědí dotazovaných respondentů jsme se dozvěděli, že pedagog by lépe docílil autority a žáky by více učení bavilo, kdyby:

- 1) byly zajímavé a hravé hodiny, hry a soutěže v hodinách,
- 2) učitel zadával méně testů a úkolů,
- 3) byl učitel spravedlivý,
- 4) byl učitel hodný,
- 5) se více pracovalo na interaktivní tabuli a počítači,
- 6) byl učitel veselý, usměvavý a zábavný,
- 7) nebyl učitel přísný,
- 8) učitel zadával přiměřené úkoly a učivo,
- 9) se méně pracovalo do pracovních sešitů,
- 10) učitelé neprotahovali vyučovací hodiny do přestávek,
- 11) učitelé méně křičeli.

Jednoznačně se žáci nejvíce shodli, že by učitel měl připravovat zajímavé, hravé hodiny, zapojit více her a soutěží do vyučovacích hodin. Dále z výpovědí respondentů vypovídá, že by pedagog měl zadávat méně testů a úkolů, měl by být spravedlivý (viz tab. č. 24, graf č. 24).

Jestliže výsledky zkatégorizujeme, tak podle žáků by pedagog měl být zábavný a veselý (28 hlasů), hodný a spravedlivý (20 hlasů), měl by vytvářet zajímavé a zábavné

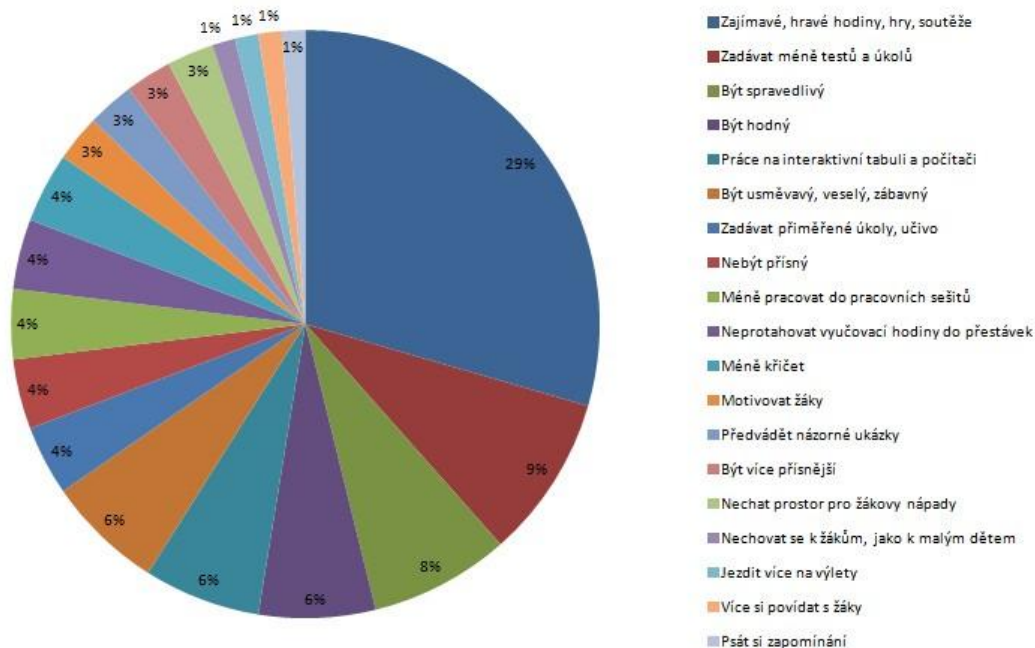

hodiny (13 hlasů), neměl by zadávat příliš mnoho testů a úkolů (10 hlasů) a měl by být tolerantní k žákům (7 hlasů).

Rady učitelům od žáků	Četnost
Zajímavé, hravé hodiny, hry, soutěže	23
Zadávat méně testů a úkolů	7
Být spravedlivý	6
Být hodný	5
Práce na interaktivní tabuli a počítači	5
Být usměvavý, veselý, zábavný	5
Zadávat přiměřené úkoly, učivo	3
Nebýt přísný	3
Méně pracovat do pracovních sešitů	3
Neprotahovat vyučovací hodiny do přestávek	3
Méně křičet	3
Motivovat žáky	2
Předvádět názorné ukázky	2
Být více přísnější	2
Nechat prostor pro žakovy nápady	2
Nechovat se k žákům, jako k malým dětem	1
Jezdit více na výlety	1
Více si povídat s žáky	1
Psát si zapomínání	1

Tabulka 24: Rady učitelům od žáků

Rady učitelům od žáků

Graf 24: Rady učitelům od žáků

Z předešlých odpovědí na otázku č. 3 v dotazníku vyplívá, že učitelovu autoritu podle žáků snižuje hlavně přísnost a nespravedlnost. Dále zadávání těžkých úkolů a testů, okřikování žáků. V následující vypsanych bodech si můžeme všimnout dalších vlastností a věcí, které podle žáků omezují budování učitelovy autority a popřípadě kázně. Jsou to:

- 1) přísnost učitele,
- 2) nespravedlnost učitele (nadržování jednotlivým žákům),
- 3) zadávání mnoho úkolů žákům (těžké úkoly),
- 4) zadávání těžkých testů,
- 5) okřikování žáků (křik),
- 6) neschopnost naučit žáky látku,
- 7) pedagog je až moc hodný a mírný,

- 8) nepříjemnost, mrzutost,
- 9) neochota naslouchat,
- 10) upovídanost,
- 11) vyvíjení tlaku na žáky,
- 12) nepravdomluvnost,
- 13) přezdívky přiřazené žákům,
- 14) učitel dává žákům špatné známky,
- 15) pedagog nedává žákům šanci se projevit,
- 16) nezařazení her do výuky, aj.

DISKUZE

V této závěrečné diskuzi bych chtěla shrnout výsledky výzkumu, jehož cílem bylo zjistit, jak žáci a učitelé 1. stupně ZŠ vnímají problematiku autority učitele. Konkrétně vlastnosti učitelů, které ovlivňují utváření autority pedagoga a kázně. Vypátrat, jaký učitel je u žáků nejoblíbenější a nejméně oblíbený. Zjistit, jak podle žáků pedagog nejlépe docílí autority a co naopak žáci vidí za narušováním učitelovy autority.

Při vyhodnocování získaných údajů se mi potvrdilo, že autorita nemůže být zjišťována samostatně, bez ohledu na další faktory, jako například kázeň nebo výchova. Názory učitelů při interview byly velice zajímavé. Při rozhovoru jsem si všimla, že u zkoumaných učitelů se projevovaly jejich osobní vlastnosti, jenž by v učitelské profesi neměli chybět a které jsem uváděla v kapitole 2. 1. Je to trpělivost, laskavost, schopnost motivovat, tolerance, spravedlivost a pracovitost. V kapitole 1. 3. 2 uvádím, že mezi hlavní předpoklady přirozené autority patří například důslednost. Většina z dotazovaných pedagogů toto tvrzení potvrzuje a domnívá se, že k udržení kázně a autority nesmí učitelovi chybět především právě důslednost, pečlivost, optimismus a tolerance. V teoretické části v kapitole 1. 3. 2 je zmíněno, co je důležité pro neformální autoritu učitele. Patří sem zásada, že by měl učitel umět připravovat zajímavé vyučovací hodiny a přiměřená náročnost učitelů na žáky. Dotazovaní učitelé si nejvíce zakládají autoritu na spravedlivosti, přátelství a právě na utváření zábavných vyučovacích hodin. Naopak si myslí, že jejich polevení z nároků na žáky jim činí potíže, které ztěžují udržení kázně. Podle Svobodové (in Střelec, 2005) k autoritě učitele napomáhají následující vlastnosti: spravedlnost, důslednost, emocionální vyrovnanost, vědomosti a odbornost, spolehlivost, aj.

Žáci potvrdili moji domněnku a shodli se na tom, že za svého nejoblíbenějšího učitele považují třídního učitele. Je to hlavně tím, že s ním tráví nejvíce času a mohou si navzájem vybudovat plně přátelský vztah (učitel – žák). U žáků je učitel oblíbený hlavně proto, že je hodný, zábavný a spravedlivý. Oproti tomu nejméně oblíbeným učitelem se stal pedagog anglického jazyka. Žáci uvedli takové důvody především proto, že je učitel moc přísný a nespravedlivý. Co mě ve výsledcích velmi překvapilo a potěšilo bylo, že 34 % žáků uvedlo, že nemají neoblíbeného pedagoga. Dotazníkem

jsem dále chtěla vypátrat názory žáků, co podle nich učitelovu autoritu snižuje a co by žáci učitelům poradily, jak lépe autority dosáhnout. Z celkového zkoumaného vzorku žáků vypovědělo 65 dotazovaných, že by učitel měl vytvářet zajímavé a hravé vyučovací hodiny, zadávat méně testů a úkolů, být spravedlivý, hodný, veselý a více pracovat na interaktivní tabuli. Oproti tomu mě překvapily shrnující výpovědi, ve kterých se objevuje, jaké vlastnosti podle žáků omezují budování učitelovy autority a kázně. Žáci sem zařadili především přísnost učitele, nespravedlnost, zadávání těžkých úkolů žákům, okřikování žáků, neschopnost naučit žáky látku, nepříjemnost, neochotu naslouchat, vyvíjení tlaku na žáky, aj. K závěru je vhodné připomenout Pettyho (1996) myšlenku, která nám říká, že by měl učitel dát žákům jasně najevo, že jeho autorita je nezbytná k tomu, aby se něčemu naučili. Dále také, že vztah mezi učitelem a žákem je dobrý, jestliže je založený na vzájemném respektování.

ZÁVĚR

V této diplomové práci jsem se zamýšlela nad tím, jak žáci a učitelé 1. stupně ZŠ nahlízejí na problematiku autority učitele. Chtěla jsem zjistit, jaké jsou vlastnosti učitelů, ovlivňující utváření autority pedagoga. Vypátrat, jak by podle žáků mohl pedagog posílit svou autoritu a co mu jí podle nich naopak snižuje.

Detailněji jsem se zaměřila na ZŠ v Kosmonosech, konkrétně na žáky 4. a 5. tříd a jejich pedagogy. Důležité pro mě bylo, že v obou třídách vyučovali stejní učitelé a konečné výsledky bylo možné lépe porovnat. Závěry mé práce jsou zpětnou vazbou pro pedagogy, se kterými jsem vedla rozhovory a zároveň mohou sloužit, jako výchozí materiál k dalšímu zkoumání této problematiky.

Žáci potvrdili moji domněnku, že je učitel oblíbený, když je hodný, zábavný a spravedlivý. Z výsledků vyplívá, že si učitelé zakládají autoritu na spravedlivosti, přátelství a na utváření zábavných vyučovacích hodin.

Na závěr mohu říci, že tento výzkum poskytl několik zajímavých výsledků, které by mohly pomoci začínajícím pedagogům a i učitelům s praxí. Zejména zjištění názorů žáků na jejich učitele a názory učitelů na svou osobu. Využitím potenciálu této práce by mohlo být rozšíření výzkumného vzorku o více tříd (ročníků), zahrnutí pedagogů z více škol a rozšíření o rozhovory s rodiči žáků.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BENDL, S. *Školní kázeň: metody a strategie*. 1. vyd. Praha: ISV, 2001, 267 s. ISBN 8085866803

CANGELOSI, J. S. *Strategie řízení třídy: jak získat a udržet spolupráci žáků při výuce*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994, 290 s. ISBN 80-7178-406-0

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 655 s. ISBN 9788073672737

FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál, 2000, 255 s. ISBN 80-7178-367-6

FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997. 384 s. ISBN 80-7178-063-4

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s., ISBN 80-85931-79-6

HARTL, P. *Psychologický slovník*. Praha: Budka, 1993, 297 s. ISBN 80-901549-0-5

KÁBRT, J. *Latinsko – český slovník*. Praha: Leda, 2000, 575 s. ISBN 80-85927-82-9

KASÍKOVÁ, H., VALIŠOVÁ, A. a kol. *Pedagogické otázky současnosti*. Praha: ISV 1994, 124 s. ISBN 80-85866-05-6

KALHOUS, Z., OBST, O a kol. *Školní didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 447 s. ISBN 807178253X

KRYKORKOVÁ, H., VÁŇOVÁ, R. *Učitel v současné škole*. Praha: Karolinum, 2010, 315 s. ISBN 978-80-7308-301-4

KUČEROVÁ, S. *Problém vztahu autority, hodnot a ideálů pohledem současné mládeže*. In: VALIŠOVÁ, A. a kol. *Autorita ve výchově – vzestup, pád nebo pomalý návrat*. Praha: Karolinum, 1999, 185 s. ISBN 80-7184-857-3

KUMAR, R. *Research methodology*. London: Sage, 2005, 332 s. ISBN 978-1-84920-300-5

KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele*. Praha: Portál, 1996, 155 s. ISBN 80-7178-022-7

LITWIN, G. H., ROBERT, A., STRINGER, JR. *Motivation and Organizational Climate*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1968, 210 p. ISBN 087584071X

MASARYK, T. G. *O škole a vzdělání*. Praha: SPN, 1990, 135 s. ISBN 80-04-25554-X

PETTY, G. *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 1996, 380 s. ISBN 80-7178-070-7

PIŤHA, P., HELUS, Z. *Návrh pojetí obecné školy*. Praha: Portál, 1993, 32 s. ISBN 80-85282-65-8

PRŮCHA, J. *Učitel: Současné poznatky o profesi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 154 s. ISBN 8071786217

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8

SKUTIL, M. a kol.: *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011, 256 s. ISBN 978-80-7367-778-7

STŘELEEC, S., et al. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Paido, 1998, 189 s. ISBN 80-85931-61-3

STŘELEEC, S. (ed.) *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 214 s. ISBN 80-210-3687-7

ŠVEC, V. *Pedagogická příprava budoucích učitelů: problémy a inspirace*. Brno: Paido, 1999, 163 s. ISBN 80-85931-70-2

TODD, J. M. (ed.) *Problems of authority*. London – Baltimore, The Helikon press, 1962. 272 p. ISBN 10 0232481490

VALIŠOVÁ, A. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2008, 144 s. ISBN 978-80-247-2282-5

VALIŠOVÁ, A. a kol. *Autorita jako pedagogický problém*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, 135 s. ISBN 8071846244

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele: školský systém v českých zemích: vzdělávací politika a řízení školství: podoby vyučování a třídní management: hodnocení ve vyučování: pedagogická diagnostika: práce výchovného poradce*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 404 s. ISBN 978-80-247-1734-0

VAŠUTOVÁ, J. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido, 2004, 190 s. ISBN 80-7315-082-4

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AJ	anglický jazyk	viz	videre licet
aj.	a jiné	ZŠ	základní škola
a kol.	a kolektiv		
apod.	a podobně		
atd.	a tak dále		
cit. dle	citováno dle		
č.	číslo		
např.	například		
s.	strana		
tab.	tabulka		
TU	třídní učitel		
TU4A	třídní učitel 4. A		
TU4B	třídní učitel 4. B		
TU5A	třídní učitel 5. A		
TU5B	třídní učitel 5. B		
TV	tělesná výchova		
UAJ	učitel anglického jazyka		
UI	učitel informatiky		
UTV	učitel tělesné výchovy		

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vlastnosti pomáhající k udržení kázně.....	44
Tabulka 2: Založení autority	46
Tabulka 3: Vlastnosti ztěžující udržení kázně.....	48
Tabulka 4: Nejoblíbenější učitel 4. A	50
Tabulka 5: Vlastnosti nejvíce oblíbeného učitele 4. A	52
Tabulka 6: Nejméně oblíbený učitel 4. A	53
Tabulka 7: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 4. A	54
Tabulka 8: Nejoblíbenější učitel 4. B	55
Tabulka 9: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 4. B	57
Tabulka 10: Nejméně oblíbený učitel 4. B.....	59
Tabulka 11: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 4. B.....	60
Tabulka 12: Nejoblíbenější učitel 5. A	62
Tabulka 13: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 5. A.....	63
Tabulka 14: Nejméně oblíbený učitel 5. A	64
Tabulka 15: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 5. A	66
Tabulka 16: Nejoblíbenější učitel 5. B	67
Tabulka 17: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 5. B	69
Tabulka 18: Nejméně oblíbený učitel 5. B.....	70
Tabulka 19: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 5. B.....	71
Tabulka 20: Nejoblíbenější učitel všech zkoumaných tříd	73

Tabulka 21: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele všech zkoumaných tříd (kategorizováno).....	74
Tabulka 22: Nejméně oblíbený učitel všech zkoumaných tříd	75
Tabulka 23: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele všech zkoumaných tříd (kategorizováno).....	76
Tabulka 24: Rady učitelům od žáků	81

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Vlastnosti pomáhající k udržení kázně	45
Graf 2: Založení autority	47
Graf 3: Vlastnosti ztěžující udržení kázně	49
Graf 4: Nejoblíbenější učitel 4. A.....	50
Graf 5: Vlastnosti nejvíce oblíbeného učitele 4. A.....	52
Graf 6: Nejméně oblíbený učitel 4. A.....	53
Graf 7: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 4. A.....	55
Graf 8: Nejoblíbenější učitel 4. B.....	56
Graf 9: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 4. B.....	58
Graf 10: Nejméně oblíbený učitel 4. B	59
Graf 11: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 4. B	61
Graf 12: Nejoblíbenější učitel 5. A.....	62
Graf 13: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 5. A.....	64
Graf 14: Nejméně oblíbený učitel 5. A.....	65
Graf 15: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 5. A.....	66
Graf 16: Nejoblíbenější učitel 5. B.....	67
Graf 17: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele 5. B.....	69
Graf 18: Nejméně oblíbený učitel 5. B	70
Graf 19: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele 5. B	72
Graf 20: Nejoblíbenější učitel všech zkoumaných tříd.....	73
Graf 21: Vlastnosti nejoblíbenějšího učitele všech zkoumaných tříd.....	74

Graf 22: Nejméně oblíbený učitel všech zkoumaných tříd	75
Graf 23: Vlastnosti nejméně oblíbeného učitele všech zkoumaných tříd	77
Graf 24: Rady učitelům od žáků	82

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I – Dotazník pro žáky

Příloha II – Rozhovor pro učitele

Příloha I

Dotazník pro žáky

Milí žáci,

ráda bych Vás požádala o spolupráci a poprosila Vás o vyplnění tohoto dotazníčku. Při jeho vyplňování Vás prosím o pravdivé, upřímné a jasné odpovědi. Na dotazník se nemusíte podepisovat. Velmi Vám děkuji.

Veronika Baboráková

Třída:

Pohlaví: dívka / chlapec

1) Co máš nejraději na svém nejoblíbenějším učiteli?

2) Jaký předmět tento učitel vyučuje?

3) Co ti vadí na tvém/tvé nejméně oblíbeném učiteli/učitelce?

4) Jaký předmět tento učitel vyučuje?

5) Co bys poradil/a všem učitelům, aby tě učení více bavilo? (můžeš vypsát i více námětů)

Příloha II

Rozhovor pro učitele

Utváření autority učitele z pohledu žáků a učitelů 1. stupně základních škol

Vážená(ý) paní učitelko/pane učiteli,

Jsem studentkou 4. ročníku Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Ve své diplomové práci se zabývám utvářením autority učitele na 1. stupni ZŠ. Ráda bych Vás poprosila o krátký rozhovor, který je součástí mé diplomové práce, která si klade za cíl zjistit, jak je nazíráno na autoritu učitele. Při odpovídání na mé otázky Vás prosím o upřímné a pravdivé odpovědi. Velice děkuji za spolupráci a čas, který mi při našem rozhovoru věnujete.

Předmět, který vyučujete:

Pohlaví: žena / muž

1) Jaké Vaše vlastnosti Vám pomáhají při udržování kázně při učitelském působení?

2) V čem přesně Vám tyto vlastnosti pomáhají? Uved'te příklad.

3) Na čem si myslíte, že je založena právě Vaše autorita?

4) Jaké Vaše vlastnosti Vám ztěžují udržení kázně při učitelském působení?

5) V čem přesně Vám tyto vlastnosti narušují vyučovací hodinu? Uved'te příklad.